

אבן ביהן

מסכת שבת

חזרה ושינון

מדף כט: - מד.

הכנה למבחן מספר 7
של עמוד היזמי 'דרשו'

גמרא כלשונה סדורה ומעוצבת
עם

פירוש קצר ע"פ רש"י ועוד,
על המילים הטעונות ביאור

מבוא

יש סדר לגמרא

התעוררנו בסייעתא דשמיא להיות לעזר ולהועיל ללומדי הגמרא די בכל אתר ואתר, אשר חפצה נפשם לקיים את דברי הגמרא בקידושין (ה, א) על הפסוק: "ושננתם" – שיהיו דברי תורה מחודדין בפיד, שאם ישאלך אדם דבר – אל תגמגם ותאמר לו, אלא אמור לו מיד.

זהו סידור דברי הגמרא בסדר ועיצוב ייחודי, המועיל הרבה לשינון זכירת דברי הגמרא.

באמת אמרו: יש סדר למשנה, ועל משקל זה אפשר לומר שבזודאי ובזודאי יש סדר לגמרא. כי הרואה יראה איך סוגיות הגמרא מסודרות ובנויות יפה לתלפיות; ויוכל לאסוף בדעתו את כל הפרטים, שיהיו הדברים מונחים בקופסא.

נוסף על עיצוב הגמרא, הוספנו פירוש קצר למילים שאינן שכיחות או מובנות כל כך, כדי שיוכלו להיזכר או לבדוק האם יודעים את פירושו של דברים.

אנחנו עובדים כעת על מסכת שבת, והדפים יופיעו בעזרה ש"ת בל"ג לפי סדר התקדמות מסלול היעמוד היומיי של ידרשו.

המעוניין לקבל את העלון באופן קבוע חודשי, וכן להארות והערות – יפנו לכתובת המכון. תקוותנו לה' שייצליח חפצו בידינו, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי התורה.

בברכת התורה

מכון אבן בוחרן

EVENBOCHAN1@GMAIL.COM

קושיא על שניהם: מתיב רב יוסף: רבי שמעון אומר: גורר אדם מטה כסא וספסל, ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ. קתני גדולים וקתני קטנים, קשיא לתרויהו!

- **עולא** מתרץ לטעמיה, **ורבי ירמיה רבה** מתרץ לטעמיה:
  - (א) **עולא** מתרץ לטעמיה: מטה דומיא דכסא.
  - (ב) **ורבי ירמיה רבה** מתרץ לטעמיה: כסא דומיא דמטה.

קושיא על ר' ירמיה רבה: מתיב רבה: מוכרי כסות מוכרין כדרכן; ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה, ובגשמים מפני הגשמים. והצנועין מפשילין במקל לאחוריהן. והא הכא, דאפשר למיעבד כצנועין, דכי קטנים דמי, וכי לא מתכוין - שרי רבי שמעון לכתחלה! תיובתא דרבי ירמיה רבה! תיובתא.

משנה

המכבה את הנר מפני שהוא מתירא מפני נכרים ומפני ליסטים, מפני רוח רעה, מפני החולה שישן - פטור.

- א. כחס על הנר, כחס על השמן, כחס על הפתילה - חייב.
- ב. **רבי יוסי** פוטר בכלן, חוץ מן הפתילה, מפני שהוא עושה פחם. **לע"א**

גמרא

קושיא ותירוץ: מדקתני סיפא חייב, שמע מינה רבי יהודה היא. רישא במאי עסיקנא? אי בחולה שיש בו סכנה - מותר מיבעי ליה! ואי בחולה שאין בו סכנה - חייב חטאת מיבעי ליה!

- לעולם בחולה שיש בו סכנה, ובדין הוא דליתני מותר; ואידי דבעי למתני סיפא חייב - תנא נמי רישא פטור.
- קושיא ותירוץ: והדתי רבי אושעיא: אם בשביל החולה שישן - לא יכבה. ואם כבה - פטור אבל אסור!
- ההיא בחולה שאין בו סכנה, **ורבי שמעון** היא.

שאלה (התשובה נמצאת בדף 9 ע"ב): שאלו שאילה זו לעילא מרבי תנחום דמי נוי: מהו לככות בוציא דנורא מקמי באישא? בשבתא?

פתח ואמר: אנת שלמה, אן חכמתך אן סוכלתנותך? לא דיין שדבריך סותרין דברי דוד אביך, אלא שדבריך סותרין זה את זה!

(א) דוד אביך אמר: "לא המתים יהללו יה";

(ב) ואת אמרת: "ישבול אני את המתים שכבר מתו";

(ג) וחזרת ואמרת: "כי לכלב ולי הוא טוב מן האריה המת"!

לא קשיא:

א.

הא דקאמר דוד: "לא המתים יהללו יה" - הכי קאמר: לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות קודם שימות, שכיון שמת בטל מן התורה ומן המצות, ואין להקדוש ברוך הוא שבח בו.

- והיינו **דאמר רבי יוחנן:** מאי דכתיב: "במתים אפשי" - כיון שמת אדם, נעשה חפשי מן התורה ומן המצות.

ב.

ודקאמר שלמה: "ישבול אני את המתים שכבר מתו" - שכשחטאו ישראל במדבר עמד משה לפני הקדוש ברוך הוא, ואמר כמה תפלות ותחנונים לפניו ולא נענה. וכשאמר: "יזכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך" מיד נענה. ולא יפה אמר שלמה: "ישבול אני את המתים שכבר מתו"!

- ב. **דבר אחר:** מנהגו של עולם, שר בשר ודם גוזר גזרה, ספק מקיימין אותה ספק אין מקיימין אותה. ואם תמצו לומר מקיימין אותה, בחייו מקיימין אותה, במותו אין מקיימין אותה.

ואילו משה רבינו, גזר כמה גזירות ותיקן כמה תקנות, וקיימות הם לעולם ולעולמי עולמים. ולא יפה אמר שלמה: "ישבול אני את המתים" וגו'?

- ג. **דבר אחר:** "ישבול אני" וגו' - כדרב יהודה אמר רב, דאמר רבי יהודה אמר רב: מאי דכתיב: "עשה עמי אות לטובה, ויראו שניא ויבישו" - אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, מחול לי על אותו עון. אמר לו: מחול לך. אמר לו: עשה עמי אות בחיי. אמר לו: בחייך איני מודיע, בחיי שלמה בנך אני מודיע. כשבנה שלמה את בית המקדש, ביקש להכניס ארון לבית קדשי הקדשים, דבקו שערים זה בזה.

ב. דעה ראשונה נמצאת לעיל כח ע"ב

רב המנונא אמר: הכא בפחות משלשה על שלשה עסקינן, ומקולי מטלניותו שנו כאן. ואזדא **רבי אליעזר** לטעמיה, **ורבי עקיבא** לטעמיה:

דתנן: פחות משלשה על שלשה שהתקינו לפקק בו את המרחץ, ולנער בו את הקדירה^ו, ולקנח בו את הרחיים:

- א. בין מן המוכן, ובין שאין מן המוכן - טמא, **דברי רבי אליעזר**.
- ב. **ורבי יהושע אומר:** בין מן המוכן, ובין שלא מן המוכן - טהור.
- ג. **רבי עקיבא אומר:** מן המוכן - טמא, ושלא מן המוכן - טהור.

ואמר עולא, ואיתימא **רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:** הכל מודים:

(א) זרקו באשפה - דברי הכל טהור. **כט ע"ב**

(ב) הניחו בקופסא - דברי הכל טמא.

לא נחלקו אלא שתלאו במגוד^ו, או שהניחו לאחורי הדלת:

- (א) **רבי אליעזר סבר:** מדלא זרקו באשפה - דעתיה עילויה. ומאי קרי ליה שלא מן המוכן? דלגבי קופסא לאו מוכן הוא.
- (ב) **ורבי יהושע סבר:** מדלא הניחו בקופסא - בטולי בטליה. ומאי קרי ליה מוכן? דלגבי אשפה מוכן הוא.
- (ג) **ורבי עקיבא:** בתלאו במגוד - סבר **כרבי אליעזר;** בהניחו אחורי הדלת - סבר לה **כרבי יהושע**.

והדר ביה **רבי עקיבא** לגבי **דרבי יהושע**. ממאי?

אמר רבא: מדקתני: פתילת הבגד. מאי איריא **דתני:** פתילת הבגד? ליתני: פתילה של בגד! מאי פתילת הבגד? דעדיין בגד הוא.

משנה

- א. לא יקוב אדם שפופרת של ביצה, וימלאנה שמן, ויתננה על פי הנר בשביל שתהא מנטפת, ואפילו היא של חרס.
- ב. **ורבי יהודה** מתיר. אבל אם חברה היוצר מתחילה - מותר, מפני שהוא כלי אחד.

- א. לא ימלא אדם קערה של שמן ויתננה בצד הנר, ויתן ראש הפתילה בתוכה בשביל שתהא שואבת.
- ב. **ורבי יהודה** מתיר.

גמרא

וצריכא:

(א) דאי אשמעינן שפופרת של ביצה, בהא קאמרי **רבנן**, דכיון דלא מאיסא אתי לאסתפוקי מינה. אבל של חרס דמאיסא, אימא מודו ליה **לרבי יהודה**.

(ב) ואי אשמעינן של חרס, בהא קאמר **רבי יהודה**. אבל בהיא אימא מודי להו **לרבנן**.

(ג) ואי אשמעינן הנך תרתי, בהני קאמר **רבי יהודה**, משום דלא מיפסק. אבל קערה דמיפסקא, אימא מודי להו **לרבנן**.

(ד) ואי אשמעינן בהיא, בהיא קאמרי **רבנן**. אבל בהני תרתי, אימא מודו **לרבי יהודה**, צריכא.

ואם חברה היוצר מתחלה מותר וכו'.

תנא: אם חברה בסיד ובחרסית - מותר.

קושיא ותירוץ: והאנן יוצר תנן! מאי יוצר? כעין יוצר.

תניא: אמר **רבי יהודה:** פעם אחת שבתינו בעליית בית נתזה בלוד, והביאו לנו שפופרת של ביצה, ומלאנוה שמן ונקבנוה והנחנוה על פי הנר. והיה שם **רבי טרפון וזקנים**, ולא אמרו לנו דבר.

אמרו לו: משם ראייה?! שאני בית נתזה, דזריזין הן.

שובא: **אבין ציפוראה** גרר ספסלא בעיליתא דשישא^ו, לעילא מרבי יצחק בן אלעזר. אמר ליה: אי שתוקי לך כדשתיקו ליה חבריא **לרבי יהודה**, נפיק מיניה חורבא; גזירה עליתא דשישא - אטו עליתא דעלמא.

שובא: **ריש כנישתא** דבצרה גרר ספסלא לעילא מרבי ירמיה רבה.

א. אמר ליה: כמאן? **כרבי שמעון**!! אימר דאמר **רבי שמעון** - בגדולים, דלא אפשר; בקטנים מי אמר?!

ב. ופליגא דעולא, דאמר עולא: מחלוקת - בקטנים, אבל בגדולים - דברי הכל מותר.

מקולי מטלניות - חמיכות כגד הקלות בעיניו. לנער - ללחץ כהן שולי הקדשה לנערה. מגוד - יחד. עיליתא דשישא - עליית הבית שלפניה עשויה שיש. באישא - חולה. אן - להיכן הלכה סוכלתנותך - מנומתך.

לא קשיא:

(א) "טוב כעס משולוק" - טוב כעס שכועס הקדוש ברוך הוא על הצדיקים בעולם הזה, משחוק שמשחק הקדוש ברוך הוא על הרשעים בעולם הזה. "ולשולוק אמרתי מהולל" - זה שחוק שמשחק הקדוש ברוך הוא עם הצדיקים בעולם הבא.

(ב) "ישבולתי אני את השמוחה" - שמחה של מצוה.

"ולשמוחה מה זה עשה" - זו שמחה שאינה של מצוה.

(א) ללמדך: שאין שכינה שורה:

- לא מתוך עצבות, ולא מתוך עצלות;
- ולא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות ראש;
- ולא מתוך שיחה, ולא מתוך דברים בטלים;

אלא מתוך דבר שמחה של מצוה, שנאמר: "ועתה קלוז לי מנגן, והיה כנגן המנגן ותהי עליי יד ה'".

(ב) אמר רב יהודה: וכן לדבר הלכה.

(ג) אמר רבא: וכן לחלום טוב.

קושיא על רב יהודה ושני תירוצים: איני?! והאמר רב גידל אמר רב: כל תלמיד חכם שיושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מר - תכונה, שנאמר: "שפתותיו שושנים נטפות מור עבר"! אל תקרי "מור עבר" אלא 'מר עובר', אל תקרי "שושנים" אלא 'שושנים'!

- לא קשיא, הא - ברבה, והא - בתלמיד.
- ואיבעית אימא: הא והא ברבה, ולא קשיא, הא - מקמי דלפתח, הא - לבתר דפתח.
- כי הא דרבה, מקמי דפתח להו לרבנן, אמר מילתא דבדיחותא ובדחי רבנן. לסוף יתיב באימתא, ופתח בשמעתא.

ואף ספר משלי בקשו לגנוז, שהיו דבריו סותרין זה את זה. ומפני מה לא גנוזהו? אמרי: ספר קהלת לאו עיינינן ואשכחינן טעמא?! הכא נמי ליעיינן.

ומאי דבריו סותרים זה את זה?

סתירה ותירוץ: כתיב: "אל תען כסיל כאולתו", וכתיב: "ענה כסיל כאולתו"!

- לא קשיא, הא - בדברי תורה, הא - במילי דעלמא:

א. במילי דעלמא:

(א) כי הא דההוא דאתא לקמיה דרבי, אמר ליה: אשתך אשתי ובניך בני. אמר ליה: רצונך שתשתה כוס של יין? שתה ופקע.

(ב) ההוא דאתא לקמיה דרבי חייא, אמר ליה: אמך אשתי ואתה בני. אמר ליה: רצונך שתשתה כוס של יין? שתה ופקע.

אמר רבי חייא: אהניא ליה צלותיה לרבי דלא לשווייה בני ממזירי.

דרבי כי הוה מצלי, אמר: יהי רצון מלפניך ה' אלהינו, שתצילני היום מעזי פנים ומעזות פנים.

ב. בדברי תורה מאי היא?

(א) כי הא דיתיב רבן גמליאל וקא דריש: עתידה אשה שתלד בכל יום, שנאמר: "הרה יוולדת יאירי". ליגלג עליו אותו תלמיד, אמר: "איך כל אדם תולד השמש"!

אמר לו: בא ואראך דוגמתן בעולם הזה. נפק אחוי ליה תרנגולת.

(ב) ותו יתיב רבן גמליאל וקא דריש: עתידים אילנות שמוציאין פירות בכל יום, שנאמר: "וינשא ענף ועשה פרי" - מה ענף בכל יום, אף פרי בכל יום. ליגלג עליו אותו תלמיד, אמר: והכתיב: "איך כל אדם תולד השמש"!

אמר לו: בא ואראך דוגמתם בעולם הזה. נפק אחוי ליה צלף.

(ג) ותו יתיב רבן גמליאל וקא דריש: עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת, שנאמר: "היה פסת ברך בארץ". ליגלג עליו אותו תלמיד, ואמר: "איך כל אדם תולד השמש"!

אמר ליה: בא ואראך דוגמתן בעולם הזה; נפק אחוי ליה כמיהין ופטוריות, ואכלי מילת - נברא בר קורא.

אמר שלמה עשרים וארבעה רננות, ולא נענה.

פתח ואמר: "שאו שערים ראשיכם והנשאו פתוהי עולם, ויבא מלך הכבוד". רהטו בתריה למיבלעיה; אמרו: "מי זה מלך הכבוד? אמר להו: 'ה' עוזו וגבור". חזר ואמר: "שאו שערים ראשיכם ושאו פתוהי עולם, ויבא מלך הכבוד". מי הוא זה מלך הכבוד? 'ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה, ולא נענה. כיון שאמר 'ה' אלהים אל תשב פני משולוק, זכרה לראשי דוד עברך" - מיד נענה.

באותה שעה נהפכו פני כל שונאי דוד כשולי קדירה, וידעו כל העם וכל ישראל שמחל לו הקדוש ברוך הוא על אותו עון. ולא יפה אמר שלמה: "ושבול אני את המתים שכבר מתו"!

והיינו דכתיב: "ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך, וילכו לאהליהם שמואים וטובי לב על כל הטובה אשר עשה ה' לדוד עבדו ולישראל עמו": וילכו לאהליהם - שמצאו נשותיהן בטהרה. "שמואים" - שנהנו מזיו השכינה. "טובי לב" - שנתעברו נשותיהן של כל אחד ואחד וילדה זכר. "על כל הטובה אשר עשה ה' לדוד עבדו" - שמחל לו על אותו עון. "ולישאל עמו" - דאחיל להו עון דיום הכפורים.

ג.

דקאמר שלמה: "כי לכלב וזי הוא טוב מן האריה המת" - כדרב יהודה אמר רב, דאמר רב יהודה אמר רב: מאי דכתיב: "הודיעני ה' קצי ומרת ימי מה היא, ארעה מה אדל אני", אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם!

- 'הודיעני ה' קצי': אמר לו: גזרה היא מלפני שאין מודיעין קצו של בשר ודם.
- 'ומרת ימי מה היא': גזרה היא מלפני שאין מודיעין מדת ימי של אדם.
- 'וארעה מה אדל אני': אמר לו: בשבת תמות.

אמות באחד בשבת. אמר לו: כבר הגיע מלכות שלמה בנך, ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא.

אמות בערב שבת. אמר לו: "כי טוב יום באצריך מאלף" - טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה, מאלף עולות שעתידי שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח. לע"ב

כל יומא דשבתא הוה יתיב וגריס כולי יומא. ההוא יומא דבעי למינח נפשיה, קם מלאך המות קמיה ולא יכיל ליה, דלא הוה פסק פומיה מגירסא. אמר: מאי אעביד ליה? הוה ליה בוסתנא אחורי ביתיה, אתא מלאך המות סליק ובחיש באילני, נפק למיחזי. הוה סליק בדרגא, איפחית דרגא מתותיה, אישתק ונח נפשיה.

שלח שלמה לבי מדרשא:

(א) אבא מת ומוטל בחמה,

(ב) וכלבים של בית אבא רעבים; מה אעשה?

שלחו ליה:

- חתוך נבלה והנח לפני הכלבים.
- ואביך, הנח עליו ככר או תינוק וטלטלו.

ולא יפה אמר שלמה: "כי לכלב וזי הוא טוב מן האריה המת"!

תשובה (השאלה נמצאת בע"א): ולענין שאילה דשאלנא קדמיון:

- נר קרויה נר, ונשמתו של אדם קרויה נר. מוטב תכבה נר של בשר ודם, מפני נרו של הקדוש ברוך הוא.

אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת, משמיה דרב: בקשו חכמים לגנוז ספר קהלת מפני שדבריו סותרין זה את זה. ומפני מה לא גנוזהו? מפני שתחילתו דברי תורה וסופו דברי תורה:

- תחילתו דברי תורה - דכתיב: "מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תולת השמש". ואמרי דבי רבי ינאי: "תולת השמש" - הוא דאין לו, קודם שמשו - יש לו.
- סופו דברי תורה - דכתיב: "סוף דבר הכל נשמע, את האלהים ירא ואת מצותיו שמור, כי זה כל האדם".

מאי "כי זה כל האדם"?

א. אמר רבי אלעזר: כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה.

ב. רבי אבא בר כהנא אמר: שקול זה כנגד כל העולם כולו.

ג. שמעון בן עזאי אומר, ואמרי לה שמעון בן זומא אומר: לא נברא כל העולם כולו, אלא לצוות לזה.

ומאי דבריו סותרין זה את זה?

(א) כתיב: "טוב כעס משולוק", וכתיב: "ולשולוק אמרתי מהולל"!

(ב) כתיב: "ושבולתי אני את השמוחה", וכתיב: "ולשמוחה מה זה עשה"!

בושתנא - פרס, ובחיש - נענע באילני. **קודם השמש** - מורה שקדמה לשמש. **לצוות** - להיות לו לחברה. **שיחה** - שיחת חולין. **דברים בטלים** - שאין בהם לוקח. **לדבר הלכה** - לפתוח במילי דבדיחותא. **לחלום טוב** - כשהולך לישן ממוך שמה, מראין לו חלום טוב. **ופקע** - ונת. **מעזי פנים** - שלא זיקוני. **ומעזות פנים** - שלא יא עליו שם ממוזות. **גלוסקאות** - לתמוזות. **כלי מילת** - בגדי למה נק. **פיסת** - משמע גלוסקאות, שמתכות כמו פני יד; ומשמע כלי מילת, כמו 'תמונת פסים'. **בר** - לענין גלוסקאות - כמו 'לשבור בר'. ולענין כלי מילת - 'צרי' היינו נק, כמו 'צרה חמה'. **כמיהין ופטוריות** יואים גמורים בלינה חמה, ודומים מצותם לגלוסקאות. **נברא** - סב כמין ביום מנאמר, **בר קורא** - הגדל סביב הענף היך של הדקל.

אמר רבא: בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו: נשאת ונתת באמונה? קבעת עתים לתורה? עסקת בפריה ורביה? צפית לישועה? פלפלת בחכמה? הבנת דבר מתוך דבר? ואפילו הכי: אי "יראת ה' היא אוצרו" - אין, אי לא - לא.

משל לאדם שאמר לשלוחו: העלה לי כור חטים לעלייה. הלך והעלה לו. אמר לו: עירבת לי בהן קב חומטון? אמר לו: לאו. אמר לו: מוטב אם לא העלית.

תנא דבי רבי ישמעאל: מערב אדם קב חומטון בכור של תבואה, ואינו חושש.

- **אמר רבה בר רב הונא:** כל אדם שיש בו תורה, ואין בו **לא ע"ב** יראת שמים - דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות, ומפתחות החיצונות לא מסרו לו. בהי עייל?
- **מכריז רבי ינאי:** חבל על דלית ליה דרתא, ותרעא לדרתא עביד.
- **אמר רב יהודה:** לא ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו אלא כדי שייראו מלפניו, שנאמר: "והאלהים עשה שיראו מלפניו".

שבת: **רבי סימון ורבי אלעזר** הוו יתבי, חליף ואזיל **רבי יעקב בר אחא**. **אמר ליה חד לחבריה:** ניקו מקמיה, דגבר דחיל חטאין הוא. **אמר לו אידך:** ניקו מקמיה, דגבר בר אוריין הוא. **אמר ליה:** אמינא לך אנא דגבר דחיל חטאין הוא, ואמרת לי את בר אוריין הוא?

ראי: תסתיים **דרבי אלעזר הוא דאמר:** דגבר דחיל חטאין הוא. **דאמר רבי יוחנן משום רבי אלעזר:** אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא יראת שמים בלבד, שנאמר: "ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך, כי אם ליראה" וגו', וכתוב: "ויאמר לאדם, הן יראת ה' היא חכמה" וגו', שכן בלשון יוני קורין ל'אחת' ה' ק' תסתיים.

תמיה ויישובה: **דרש רב עולא:** מאי דכתיב: "אל תרשע הרבה" וגו', הרבה הוא דלא לירשע, הא מעט לירשע!
• אלא, מי שאכל שום וריחו נודף, יחזור ויאכל שום אחר וריחו נודף?

דרש רבא בר רב עולא: מאי דכתיב: "כי אין ארצות למוטם ובריא אולם" - אמר הקדוש ברוך הוא: לא דיין לרשעים שאינן חרדין ועצבין מיום המיתה, אלא שלכם בריא להן כאולם.

והיינו **דאמר רבה:** מאי דכתיב: "זה דרכם כסל למו" - יודעין רשעים שדרכם למיתה, ויש להם חלב על כסלם. שמא תאמר שכחה היא מהן, תלמוד לומר: "ואחריהם בפייהם ירצו סלה".

כחש על הנר כו'.

שאלה ותשובה: **רבי יוסי** כמאן סבירא ליה? אי **כרבי יהודה** סבירא ליה - אפילו בהנך נמי ליחייב, ואי **כרבי שמעון** סבירא ליה - פתילה נמי ליפטרי!

א. אמר עולא: לעולם **כרבי יהודה** סבירא ליה. וקסבר **רבי יוסי:** סותר על מנת לבנות במקומו - הווי סותר; על מנת לבנות שלא במקומו - לא הווי סותר.

קושיא ותיורין: **אמר ליה רבה:** מכדי, כל מלאכות ילפינן להו ממשכן, והתם סותר על מנת לבנות שלא במקומו הוא!

• **אמר ליה:** שאני התם, כיון דכתיב: "על פי ה' יאזני" - כסותר על מנת לבנות במקומו דמי.

ב. ורבי יוחנן אמר: לעולם **כרבי שמעון** סבירא ליה, ומאי שנא פתילה? **כדאמר רב המנונא** ואיתימא **רב אדא בר אבהו:** הכא בפתילה שצריך להבהבה עסקינן, דבההיא אפילו **רבי שמעון** מודי דקא מתקן מנא.

ראי: **אמר רבא:** דיקא נמי, **דקתני:** שהוא עושה פחם, ולא קתני מפני שנעשית פחם, שמע מינה.

תנו רבנן: לעולם יהא אדם ענוותן כהלל, ואל יהא קפדן כשמאי. מעשה בשני בני אדם **לא ע"א** שהמרו זה את זה. אמרו: כל מי שילך ויקניט את הלל, יטול ארבע מאות זוז. אמר אחד מהם: אני אקניטנו. אותו היום ערב שבת היה, והלל חפף את ראשו.

(א) הלך ועבר על פתח ביתו, אמר: מי כאן הלל? מי כאן הלל? נתעטף ויצא לקראתו. אמר לו: בני, מה אתה מבקש? אמר לו: שאלה יש לי לשאול. אמר לו: שאל בני, שאל. מפני מה ראשיתך של בבליים סגלגלות?

אמר לו: בני, שאלה גדולה שאלת, מפני שאין להם חיות פקחות.

(ב) הלך והמתין שעה אחת, חזר ואמר: מי כאן הלל? מי כאן הלל? נתעטף ויצא לקראתו. אמר לו: בני, מה אתה מבקש? אמר לו: שאלה יש לי לשאול. אמר לו: שאל בני, שאל. מפני מה עיניהן של תרמודיין תרוטות?

אמר לו: בני, שאלה גדולה שאלת, מפני שדרין בין החולות.

(ג) הלך והמתין שעה אחת, חזר ואמר: מי כאן הלל? מי כאן הלל? נתעטף ויצא לקראתו. אמר לו: בני, מה אתה מבקש? אמר לו: שאלה יש לי לשאול. אמר לו: שאל בני, שאל. מפני מה רגליהם של אפרקיים רחבות?

אמר לו: בני, שאלה גדולה שאלת, מפני שדרין בין בצעי המים.

אמר לו: שאלות הרבה יש לי לשאול, ומתירא אני שמא תכעוס. נתעטף וישב לפניו, אמר לו: כל שאלות שיש לך לשאול, שאל. אמר לו: אתה הוא הלל שקורין אותך נשיא ישראל? אמר לו: הן.

אמר לו: אם אתה הוא, לא ירבו כמותך בישראל. אמר לו: בני, מפני מה? אמר לו: מפני שאבדתי על ידך ארבע מאות זוז. אמר לו: הווי זהיר ברוחך. כדי הוא הלל שתאבד על ידו ארבע מאות זוז וארבע מאות זוז, והלל לא יקפיד.

תנו רבנן:

(א) מעשה בנכרי אחד שבא לפני **שמאי**. אמר לו: כמה תורות יש לך? אמר לו: שתיים, תורה שבכתב ותורה שבעל פה. אמר לו: שבכתב - אני מאמינך, ושבעל פה - איני מאמינך. גיירני על מנת שתלמדני תורה שבכתב. גער בו והוציאו בניזיפה.

▪ בא לפני **הלל** - גייריה. יומא קמא אמר ליה: א"ב ג"ד; למחר אפיך ליה. אמר ליה: והא אתמול לא אמרת לי הכי! אמר לו: לאו עלי דידי קא סמכת? דעל פה נמי סומך עלי!

(ב) שוב מעשה בנכרי אחד שבא לפני **שמאי**, אמר לו: גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה, כשאני עומד על רגל אחת. דחפו באמת הבנין שבידו.

▪ בא לפני **הלל**, גייריה. אמר לו: דעלך סני לחברך לא תעביד, זו היא כל התורה כולה. ואידך, פירושה הוא, זיל גמור.

(ג) שוב מעשה בנכרי אחד שהיה עובר אחורי בית המדרש, ושמע קול סופר שהיה אומר: "ואלה הבגדים אשר יעשו ואלו אפודי". אמר: הללו למי? אמרו לו: לכהן גדול. אמר אותו נכרי בעצמו: אלך ואתגייר, בשביל שישמוני כהן גדול.

▪ בא לפני **שמאי**, אמר ליה: גיירני על מנת שתשימני כהן גדול. דחפו באמת הבנין שבידו.

▪ בא לפני **הלל**, גייריה. אמר לו: כלום מעמידין מלך אלא מי שידוע טכסיסי מלכות? לך למוד טכסיסי מלכות. הלך וקרא, כיון שהגיע "והזר הקרב יומת", אמר ליה: מקרא זה על מי נאמר? אמר לו: אפילו על דוד מלך ישראל. נשא אותו גר קל וחומר בעצמו: ומה ישראל שנקראו בנים למקום, ומתוך אהבה שאהבם קרא להם: "בני כבדי ישראל", כתיב עליהם: "והזר הקרב יומת"; גר הקל שבא במקלו ובתרמילו, על אחת כמה וכמה!

▪ בא לפני **שמאי**, אמר לו: כלום ראוי אני להיות כהן גדול? והלא כתיב בתורה: "והזר הקרב יומת"! בא לפני **הלל**, אמר לו: ענוותן **הלל**, ינוחו לך ברכות על ראשך, שהקרבתי תחת כנפי השכינה.

לימים נזדווגו שלשתן למקום אחד, אמרו: קפדנותו של **שמאי** - בקשה לטורדנו מן העולם; ענוותנותו של **הלל** - קרבנו תחת כנפי השכינה.

אמר ריש לקיש: מאי דכתיב: "והיה אמונת עתיך וחסן ישועות ודעת" וגו': 'אמונת' - זה סדר זרעים, 'עתיך' - זה סדר מועד, 'חסן' - זה סדר נשים, 'ישועות' - זה סדר נזיקין, 'דעת' - זה סדר קדשים, 'דעת' - זה סדר טהרות. ואפילו הכי, "יראת ה' היא אוצרו".

המירו - נתעבדו. **סגלגלות** - מוארכות. ל"א: עגולות. **חיות פקחות** - מילדות בקיאות. **תרוטות** - פסוחות קצת. **בצעי המים** - שלא יטעבו בצילות. **אפיך ליה** - כגון תסריק. **אמת הבנין** - מקל שארוך אמה, ומודדים בו אורך הבנין. **דעלך סני** - מה שנאמר עליו, לחברך אל תעשה, כגון גולה גנבה יאוף רוב המלות. **היא אוצרו** של הקב"ה, כי היא העיקר אללו. **היא אוצרו** של האדם, אין - וזכה בדין. **חומטין** - חממה מלוטת המשמרת את המזון מלהתלע. **רתא** - תלך. **תרעא** - שער. **דחיל חטאין** - ירא חטא. **הן יראת ה'** - ימדה היא היראה בעולם. **חרדין ועצבין** - נוטריקון של 'חלוצות'. **כאולם** - שפתחו פתחו ורחבו, כן לזכר להיות בעוה"ז בעוה"ב ובהוה"ת. **זה דרכם** - יודעין הם שדרכם למוטם; **כסל למו** - אלול כליומיהם מכוסות בחלב (מענוגות עוה"ז), המנוע מהגלות ליעטם לקחת מוסר מאתריהם. **שמא תאמר** - שמתמם החלב שזכו מסופס, והי הם שוגגין; **ת"ל ואחריהם** - את העמיד לנא עליהם, **בפייהם ירצו סלה** - יספרו ממדי, ואעפ"כ אינם חורטים.

משנה

על שלש עבירות, נשים מתות בשעת לידתן; על שאינן זהירות:
 (א) בנדה,
 (ב) בחלה,
 (ג) ובהדלקת הנר.

גמרא

שאלה ותשובה: נדה מאי טעמא? אמר רבי יצחק: היא קלקלה בחדרי בטנה, לפיכך תלקה בחדרי בטנה.

שאלה ותשובה: תינח נדה, חלה והדלקת הנר מאי איכא למימר? כדרש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא: אמר הקדוש ברוך הוא:

- (א) רביעית דם נתתי בכם - על עסקי דם הזהרתי אתכם. **לב ע"א**
 (ב) 'ראשית' קראתי אתכם - על עסקי ראשית הזהרתי אתכם.
 (ג) נשמה שנתתי בכם קרויה נר - על עסקי נר הזהרתי אתכם.
 אם אתם מקיימים אותם - מוטב, ואם לאו - הריני נוטל נשמתכם.

שאלה ותשובה: ומאי שנא בשעת לידתן?

- א. אמר רבא: נפל תורא, חדד לסכינא.
 ב. אביי אמר: תפיש תירוס אמתא, בחד מחטרא ליהויו.
 ג. רב חסדא אמר: שבקיה לרויא, דמנפשיה נפילו.
 ד. מר עוקבא אמר: רעיא חגרא ועיזי ריהטון, אבב חוטרא מילי, ואבי דרי חושבנא.
 ה. רב פפא אמר: אבב חנואתא נפיש אחי ומרחמי, אבב בזיוני לא אחי ולא מרחמי.

שאלה ותשובה: וגברי היכא מיבדקי? אמר ריש לקיש: בשעה שעוברים על הגשר.

שאלה ותשובה: גשר, ותו לא?! אימא כעין גשר.

- א. רב לא עבר במברא דתיב ביה עכו"ם. אמר: דילמא מיפקיד ליה דינא עליה, ומתפיסנא בהדיה.
 ב. שמואל לא עבר אלא במברא דאית ביה עכו"ם. אמר: שטנא בתרי אומי לא שליט.
 ג. רבי ינאי בדיק ועבר.
 ד. רבי ינאי לטעמיה דאמר: לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה לומר שעושין לו נס - שמא אין עושים לו נס. ואם עושין לו נס - מנכין לו מזכותיו.
 • אמר רבי חנין: מאי קראה? "קטנתי מכל האסורים ומכל האמות".
 ד. רבי זירא, ביומא דשותא, לא נפיק לביני דיקלא.

אמר רב יצחק בריה דרב יהודה: לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה, שאם יחלה, אומרים לו: הבא זכות והפטר.

אמר מר עוקבא: מאי קראה? "כי יפול הנופל ממונו" - "ממונו" להביא ראיה. תנא דבי רבי ישמעאל: "כי יפול הנופל ממונו" - ראוי זה ליפול מששת ימי בראשית, שהרי לא נפל והכתוב קראו 'נופל'. אלא שמגלגלין זכות על ידי זכאי, וחובה על ידי חייבי.

תנו רבנן: מי שחלה ונטה למות, אומרים לו: התודה, שכן כל המומתין מתודין.

- (א) אדם יוצא לשוק - יהי דומה בעיניו כמי שנמסר לסרדיוט.
 (ב) חש בראשו - יהי דומה בעיניו כמי שנתנוהו בקולרו.
 (ג) עלה למטה ונפל - יהי דומה בעיניו כמו שהעלוהו לגרדום לידן; שכל העולה לגרדום לידן, אם יש לו פרקליטין גדולים - ניצול, ואם לאו - אינו ניצול.
 • ואלו הן פרקליטין של אדם: תשובה ומעשים טובים.

א. ואפילו תשע מאות ותשעים ותשעה מלמדים עליו חובה, ואחד מלמד עליו זכות - ניצול, שנאמר: "אם יש עליו מלאך מליץ אוד מני אלף להגיד לאדם ישרי, ויזננו ויאמר פרעוהו מדרת שולח" וגו'.

ב. רבי אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר: אפילו תשע מאות ותשעים ותשעה באותו מלאך לחובה, ואחד לזכות - ניצול, שנאמר: "מליץ אוד מני אלף".

תנו רבנן:

- א. על שלש עבירות, נשים מתות יולדות.
 ב. רבי אלעזר אומר: נשים מתות יולדות.

- (א) רבי אחא אומר: בעון שמכבסות צואת בניהם בשבת.
 (ב) ויש אומרים: על שקורין לארון הקודש 'ארנא'.

תניא: רבי ישמעאל בן אלעזר אומר: בעון שני דברים עמי הארצות מתים:
 • על שקורין לארון הקודש 'ארנא',
 • ועל שקורין לבית הכנסת 'בית עם'.

תניא:

- א. רבי יוסי אומר: שלשה בדקי מיתה נבראו באשה;
 ב. ואמרי לה: שלשה דבקי מיתה:
 נדה, וחלה, והדלקת הנר.
 • חדא - כרבי אלעזר, וחדא - כרבנן.

תניא: רבן שמעון בן גמליאל אומר: הלכות הקדש, תרומות, ומעשרות - הן הן גופי תורה, **לב ע"ב** ונמסרו לעמי הארץ.

תניא:

- א. רבי נתן אומר: בעון נדרים מתה אשה של אדם, שנאמר: "אם אין לך לשלם, למה יקח מושכבך מתחתך".
 ב. רבי אומר: בעון נדרים בנינים מתים כשהן קטנים, שנאמר: "אל תתן את פיך לחטיא את בשרך, ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא, למה יקצוף האלהים על קולך, וחבל את מעשה ידיך". איזה הן מעשה ידי של אדם? הוי אומר: בניו ובנותיו של אדם.

תנו רבנן:

- א. בעון נדרים בנינים מתים, דברי רבי אלעזר ברבי שמעון.
 ב. רבי יהודה הנשיא אומר: בעון ביטול תורה.

שאלה ותשובה: בשלמא למאן דאמר: בעון נדרים, כדאמרן. אלא למאן דאמר: בעון ביטול תורה, מאי קראה? דכתיב: "לשוא הכיתי את בניכם, מוסר לא לקולו".

רב נחמן בר יצחק אומר: למאן דאמר בעון נדרים, נמי מהכא: "לשוא הכיתי את בניכם" - על עסקי שוא.

קושיא ותירוץ: מכדי, רבי יהודה הנשיא היינו רבי, ורבי בעון נדרים קאמר!

- בתר דשמעה מרבי אלעזר ברבי שמעון.

א.

פליגי בה רבי חייא בר אבא ורבי יוסי:

- א. חד אמר: בעון מזוזה.

- ב. וחד אמר: בעון ביטול תורה.

(א) למאן דאמר בעון מזוזה - מקרא נדרש לפניו, ולא לפני פניו.

(ב) ולמאן דאמר בעון ביטול תורה - מקרא נדרש לפניו, ולפני פניו.

ב.

פליגי בה רבי מאיר ורבי יהודה:

- א. חד אמר: בעון מזוזה.

- ב. וחד אמר: בעון ציצית.

שאלה ותשובה: בשלמא למאן דאמר בעון מזוזה, דכתיב: "וכתבתם על מזוזות ביתך", וכתוב בתריה: "למען ירבו ימיכם וימי בניכם". אלא למאן דאמר בעון ציצית, מ"ט?

- אמר רב כהנא, ואיתימא שילא מרי: דכתיב: "גם בכנפך נמצאו דם נפשות אביונים נקיים".

נפל לארץ שור שעומד לשחיטה, אומרים: חדד את הסכין לפני שיקום, שלא תטרם להפילו שנית. כך הואיל והורע מזוזה, מומנת פורענותה לנזא. תפיש וכו' - כאשר תרצה השפחה פשע והטרסה, על כולם תלקה בחטטה אחת. כך האשה, שמשלמת בייסורי לידה על עוונה של חוה, מנרפס לה עונשים נוספים לאותה מלקות. שבקיה לרויא - הנח לשיטור מלהפילו, שהרי מאליו יפול. כך האשה העומדת לילד, לריכה לנקש מהקב"ה לפתוח רחמה, והוא נמנע והיא מתה מלמליה. רעיא חגרא וכו' - הרעוה חגיג והעיוס רלין, ואינו יכול להשיגן ולהלקותן על סרחון. אבב חוטרא מילי וכו' - כשהן באות לשער גדרות האלן, שם הוא מדבר עמן להלקותן על פשעייהן. וצבית הדיר שלהן, בצאות לחשבון. כך האשה כשהיא צבריאות, פעמים שזוימיה מנינים, ואין כח צמקטרג להזכיר עוניה. אבל משהגיעה לפתח הסכנה וצריכה לנסים, שם מוכיחים עונומיה ומעשייה, אם ראויה היא לנס או לא. אבב חנואתא - צפתה החמות שמלקתים זו מזו ויש שם שפע - הרפה אחים והרפה אוהבים יש לחנוויי. אבב בזיוני - צמקוס שיש הפסד ועוני - אין אחים ואין אוהבים. כך בשעת הסכנה הורע מולה ומשיביתה, וחדלו ממנה פרקליטיה. לא עבר את הגהר בצפינה. בדיק הספינה שלא יהא בה נקב. יומא דשותא - שמשנת צו רוח דרומית חזקה, המפלת חומות ועוקרת חילנות, לא יאל לבני דקלי, שלא יפיל הרוח דקל עליו. סרדיוט - שטרך להוליכו לפני השופט. חש כאב קל בראשו. קולר - שלשלת צרול; וזה חמור משנמסר לסרדיוט. ונפל למשכב מחמת חולי. גרדום - בית משפט לזונו שם למיתה; וזה חמור מלהינתן בקולר. ארנא - ארון סתם. בית עם - בית שכולס ממקבליים בו, והוא לטון ציוי. בדקי - ענות שצדקין אותן בזה בשעת סכנה, כרענן שאומרים ילדות. דבקי - שצדקין ומקבליים מיתה לפני זמנה, כר"א דתני ילדות. ונמסרו לעמי הארץ - האמינה מורה את כל אדם עליהן.

- ובעבודת כוכבים כתיב: "ונתתי את פגריכם" וגו'. וכתוב: "השמותי את מקדשיכם וגו' ואתכם אורה בגוים".
- בשמיטין וביובלות כתיב: "אז תרצה הארץ את שבתיה כל ימי השנה, ואתם בארץ אויביכם" וגו'. וכתוב: "כל ימי השנה תשבת".

ט

בעון נבלות פה - צרות רבות, וגזירות קשות מתחדשות, ובחורי שונאי ישראל מתים, יתומים ואלמנות צועקין ואינן נענין, שנאמר: "על כן על בלזווי לא ישמוח ה', ואת יתמיו ואת אלמנותיו לא ירחם, כי כלו זנף ומרע וכל פה דבר נבלה, בכל זאת לא שב אפי ועוד ידו נטויה".

שאלה ותשובה: מאי "ועוד ידו נטויה"?

- אמר רבי חנן בר רבא: הכל יודעין כלה למה נכנסה לחופה; אלא כל המנבל פיו, אפילו חותמין עליו גזר דין של שבעים שנה לטובה - הופכין עליו לרעה.

אמר רבה בר שילא אמר רב חסדא: כל המנבל את פיו - מעמיקין לו גיהנם, שנאמר: "שוואה עמקה פי זרות".

רב נחמן בר יצחק אמר: אף שומע ושותק, שנאמר: "זעום ה' יפל שם".

אמר רב אושעיא: כל הממרק עצמו לעבירה - חבורות ופצעין יוצאין בו, שנאמר: "אבורות פצע תמרוק ברע". ולא עוד, אלא שנדון בהדרוקין, שנאמר: "וימכות אדרי בטן".

אמר רב נחמן בר יצחק: סימן לעבירה - הדרוקן.

תנו רבנן: שלשה מיני הדרוקן הן: של עבירה - עבה, ושל רעב - תפוח, ושל כשפים - דק.

א) שמואל הקטן חש ביה, אמר: רבונו של עולם, מי מפיס? איתסי.

ב) אביי חש ביה, אמר רבא: ידענא ביה בנחמני דמכפין נפשיה.

ג) רבא חש ביה.

קושיא ותירוץ: והא רבא הוא דאמר: נפשי קטילי קדר מנפיהי כפן!

- שאני רבא, דאנסי ליה רבנן בעידיניה בעל כורחיה.

תנו רבנן: ארבעה סימנין הן: סימן לעבירה - הדרוקן, סימן לשנת חנם - ירקון, סימן לגסות הרוח - עניות, סימן ללשון הרע - אסכרה.

תנו רבנן:

א. אסכרה באה לעולם **לג ע"ב** על המעשר.

ב. רבי אלעזר ברבי יוסי אמר: על לשון הרע.

- אמר רבא, ואיתימא רבי יהושע בן לוי: מאי קראה? "הימלך ישמוח באלהים יתהלל כל הנשבע בו, כי יסכר פי דוברי שקר".

איבעיא להו: רבי אלעזר ברבי יוסי על לשון הרע קאמר, או דילמא אף על לשון הרע נמי קאמר?

תא שמע: כשנכנסו רבותינו לחרם ביבנה, היה שם רבי יהודה, ורבי אלעזר ברבי יוסי, ורבי שמעון. נשאלה שאלה זו בפניהם: מכה זו מפני מה מתחלת בבני מעיים וגומרת בפה?

א. נענה רבי יהודה ברבי אלעאי ראש המדברים בכל מקום, ואמר: אף על פי שכליות יועצות, ולב מבין, ולשון מחתך - פה גומר.

ב. נענה רבי אלעזר ברבי יוסי ואמר: מפני שאוכלין בה דברים טמאין. דברים טמאים סלקא דעתך?! אלא שאוכלין בה דברים שאינן מתוקנים.

ג. נענה רבי שמעון ואמר: בעון ביטול תורה.

רב נחמן בר יצחק אמר: למאן דאמר בעון מזוזה, נמי מהכא, דכתיב: "לא בכולתרת מצאתים" - שעשו פתחים כמותרת.

אמר ריש לקיש: כל הזהיר בציצית - זוכה ומשמשין לו שני אלפים ושמונה מאות עבדים, שנאמר: "כה אמר ה' צבאות: בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשינות הגוים, והחזיקו בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם" וגו'.

סימן: שנא, חלה, תרומה, נגזלת, דינא, שבועה, שיפוכתא, גילויא, ונבלותא.

תניא:

א.

רבי נחמיה אומר: בעון שנאת חנם - מריבה רבה בתוך ביתו של אדם, ואשתו מפלת נפלים, ובניו ובנותיו של אדם מתים כשהן קטנים.

ב.

רבי אלעזר ברבי יהודה אומר: בעון חלה - אין ברכה במכונס, ומארה משתלחת בשערים, וזורעין זרעים ואחרים אוכלין, שנאמר: "אף אני אעשה זאת לכם, והפקדתי עליכם בהלה את השופת ואת הקדולת מכלות עינים ומדיבת נפש, וזרעתי לריוק זרעכם ואכלהו אויביכם", אל תקרי "בהלה" אלא 'בחלה'.

ואם נותנין - מתברכין, שנאמר: "וראשית עריסותיכם תתנו לכהן, להניח ברכה אל ביתך".

ג.

בעון ביטול תרומות ומעשרות - שמים נעצרין מלהוריד טל ומטר, והיוקר הוה, והשכר אבד, ובני אדם רצין אחר פרנסתן ואין מגיעין, שנאמר: "ציה גם אדם יגזלו מימי שלג, שאול אטא".

שאלה ותשובה: מאי משמע? תנא דבי רבי ישמעאל: בשביל דברים שצוית אתכם בימות החמה ולא עשיתם, יגזלו מכם מימי שלג בימות הגשמים.

ואם נותנין - מתברכין, שנאמר: "הביאו את כל המעשר אל בית האוצר, ויהי טרף בבית, ובזונגו נא בזאת אמר ה' צבאות, אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקתי לכם ברכה עד בלי די".

מאי "עד בלי די"? אמר רמי בר חמא אמר רב: עד שיבלו שפתותיכם מלומר די.

ד.

בעון גזל - הגובאי עולה, והרעב הוה, ובני אדם אוכלים בשר בניהן ובנותיהן, שנאמר: "שמעו הרבר הזה פרות הבשן אשר בהר שמרון, העשקות דלים הרצצות אביונים".

אמר רבא: כגון הני נשי דמחוזא, לג ע"א דאכלן ולא עבדן.

וכתיב: "הכיתי אתכם בשדפון ובירקון, הרבות גזותיכם וכרימכם ואתיכם וזיתיכם יאכל הגזם". וכתוב: "יתר הגזם אכל הארבה, ויתר הארבה אכל הילק, ויתר הילק אכל האסיל". וכתוב: "ויגזר על ימין ורעב, ויאכל על שמאל ולא שבעו, איש בשר זרועו יאכלו", אל תקרי "בשר זרועו", אלא 'בשר זרעו'.

ה.

בעון עינוי הדין, ועיוות הדין, וקלקול הדין, וביטול תורה - חרב, וביזה רבה, ודבר, ובצורת בא; ובני אדם אוכלין ואינן שבעין, ואוכלין לחמם במשקל, דכתיב: "הבאתי עליכם חרב נקמת נקם בריית" וגו', ואין ברית אלא תורה, שנאמר: "אם לא בריית יזום ולידה" וגו'. וכתוב: "בשברי לכם משה לאם, ואפו עשר נשים" וגו'. וכתוב: "יען וביען במשפטי מאסו".

ו.

בעון שבועת שוא, ושבועת שקר, וחילול השם, וחילול שבת - חיה רעה רבה, ובהמה כלה, ובני אדם מתמעטין, והדרכים משתוממין, שנאמר: "ואם באלה לא תוסרו לי", אל תקרי "באלה" אלא 'בְּאֵלֶּה'. וכתוב: "השלוּתִי בכם את אִזִּית הַשְּׂדֵה" וגו'.

- וכתוב בשבועת שקר: "ולא תשבעו בשמי לשקר, וחללת את שם אלהיך".
- ובחילול השם כתיב: "ולא תוללו את שם קדשי".
- ובחילול שבת כתיב: "מחלליה מות יומת", ויליף חילול חילול משבועת שקר.

ז.

בעון שפיכות דמים - בית המקדש חרב, ושכינה מסתלקת מישאל, שנאמר: "ולא תחניפו" וגו' ולא תטמאו את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שכן בתוכה", הא אתם מטמאים אותה - אינכם יושבים בה, ואיני שוכן בתוכה.

ח.

בעון גלוי עריות, ועבודת כוכבים, והשמטת שמיטין ויובלות - גלות בא לעולם, ומגלין אותן, ובאין אחרים ויושבין במקומן:

- שנאמר, "כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ" וגו'. וכתוב: "ותטמאו הארץ ואפקד עונה עליה" וגו'. וכתוב: "ולא תקאו הארץ אתכם בטמאכם אותה".

כמתרת שפטורה ממחה, לפי שאין צפתה שלה שתי מחחות; אלא עם פתמים שחייבים צמחה מאלהים, וכל זאת לא קבעו צמחה ממחוח. **ציה גם חום** - 'ציה' - כמו צווי, דברים שזימי אכנס בשעת החום, היינו מרומות ומעשרות. **מימי שלג** - כינוי לגשם. **גובאי** - חגבים. **פרות הבשן** - שנים שמונות. **דאכלן ולא עבדן** - ומנאל שגזלות את בעליהן. **ועד**, מתוך שמלומדות במאלל וצמחה, גורמות לבעליהן לגזול. **עיניו הדין** - לאחר שהובר להם הדין משמים אמת. **קלקול הדין** - מחמת שלא היו מתונים לעין זו כל זכוכי. **חית השדה וגו'** - "היכיתה את צמחם, והמעטת את חמם, ונשמו דרכיכם". **ולא תחניפו וגו'** - "כי הם הוא ימניף" וגו'. **ועוד ידו נטויה** - לשון 'ועד', כל שנתו של אדם הדין נטויה עליו לנטל זכותו צעון זה. **שוחה עמוקה** מוכנת ל'פי זרות' - לני שפיו דובר זה. **זעום ה' יפל שם** - השומע ואינו מוחה, קרוי זעומו של הקב"ה. **הממרק עצמו** משאר עסקים להפעק עשייתו. **תמרוק ברע** - הממרק עצמו בשביל רע. **הדרוקן** - נפיחת הבטן. **עבה** - גשרו מתקשה ומתעבה. **תפוח** - עורו נפוח על גשרו ומים ציניהם. **דק** - גשרו דק וכחוש. **מי מפיס** - מי מטיל גורל להצחין ולהודיע שאינו על עזיבה? **איתסי** - נמרסא. **ידענא ביה** - שמחמת רעב צא לו, ואין למשדו. **נפשי קטילי קדר** - הכי הוסיף רעא שרצים הם הרוגי הדרוקן הבא משהיית נקבים (קדר), ממני הדרוקן הבא מרעב (כפן). **דאנסי ליה כזו** - התלמידיים שהיו להם עת קצוה ללמוד ממנו, היו אונסים אותו להסות נקביו. **ירקון** - חולי שפיו מוריקות. **עניות** - עניות דמורה. **אסכרה** - חולי המתחיל צממנים וגומר צממין. **יסכר** - היינו אסכרה. **שאינן מתוקנים** - שאינם מעושרים, שהטבל צמיתה צדי שמים.

ארבע פירכות ויישובים: אמרו לו:

אמר ההוא סבא: טיהר בן יוחי בית הקברות! אמר לו: אילמלי לא היית עמנו, ואפילו היית עמנו ולא נמנית עמנו, יפה אתה אומר. עכשיו שהיית עמנו ונמנית עמנו, יאמרו: זונות מפרכסות זו את זו, תלמידי חכמים לא כל שכן?! ירב ביה עיניה, ונח נפשיה.

נפק לשוקא, חזייה ליהודה בן גרים, אמר: עדיין יש לזה בעולם?! נתן בו עיניו, ועשהו גל של עצמות.

משנה

שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה:
(א) עשרתם? (ב) ערבתם? (ג) הדליקו את הנר.

ספק חשכה ספק אינו חשכה:

- אין מעשרין את הודאי, ואין מטבילין את הכלים, ואין מדליקין את הנרות.
- אבל מעשרין את הדמאי, ומערבין, וטומנין את החמין.

גמרא

שאלה ותשובה: מנא הני מילי? אמר רבי יהושע בן לוי: אמר קרא: "יידעת כי שלום אהלך, ופקדת נוך ולא תחטא".

אמר רבה בר רב הונא: אף על גב דאמור רבנן: שלשה דברים צריך אדם לומר וכו' - צריך למימרינהו בניחותא, כי היכי דליקבלינהו מיניה.

▪ **אמר רב אשי:** אנא לא שמיע לי הא דרבה בר רב הונא, וקיימתי מסברא.

סתירה: הא גופא קשיא:

▪ **אמרת:** שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה. עם חשכה - אין, ספק חשכה ספק אינו חשכה - לא.

▪ **והדר תני:** ספק חשכה ספק אינו חשכה - מערב!

סימן: בגופיא, זימרא, ציפרא, בחבלא, דמילתא.

יישוב הסתירה: אמר רבי אבא אמר רב חייא בר אשי אמר רב: לא קשיא, כאן - בעירובי תחומין, כאן - בעירובי חצרות.

ואמר רבא: אמרו לו שנים צא וערב עלינו; לאחד עירב עליו מבעוד יום, ולאחד עירב עליו בין השמשות:

▪ זה שעירב עליו מבעוד יום - נאכל עירובו בין השמשות;

▪ וזה שעירב עליו בין השמשות - נאכל עירובו משחשכה.

• שניהם קנו עירוב.

קושיא ותירוץ: מה נפשך:

▪ אי בין השמשות יממא הוא - בתרא ליקני, קמא לא ליקני!

▪ ואי בין השמשות ליליא הוא - קמא ליקני, בתרא לא ליקני!

• בין השמשות ספקא הוא, וספקא דרבנן לקולא.

אמר רבא: מפני מה אמרו: אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשכה? גזרה שמא ירתיח.

קושיא ותירוץ: אמר ליה אביי: אי הכי, בין השמשות נמי ניגזר!

• **אמר ליה:** סתם קדירות רותחות הן.

ואמר רבא לז ע"ב מפני מה אמרו: אין טומנין בדבר המוסיף הבל, ואפילו מבעוד יום? גזירה שמא יטמין ברמיץ שיש בה גחלת.

קושיא ותירוץ: אמר ליה אביי: ויטמין! גזירה שמא יחתה בגחלים.

תנו רבנן: בין השמשות:

(א) ספק מן היום ומן הלילה;

(ב) ספק כולו מן היום;

(ג) ספק כולו מן הלילה;

מטילין אותו לחומר שני ימים.

אם לא תדעי לך - לשמור מלווה, 'לא לך' ופקשי רחמים בזכות 'עקבי האלף' - אבות הראשונים שהיו רגלי האלף וחוקם, 'ורעי' בזכות 'אלת גדיומך' - מינוקות שלך, 'על משכנות הרועים' - שלא ימפסך ממסכן על עון הדור, במקום רועי הדור. **אומה זו** - הרומיים. **יתעלה** להיות ראש המדברים. **טשו** - התחנאו. **ריפתא וכו'** - להס וכל מים ואלכו. **איברי** להו **חרובא** - נכרחו להס עץ מרוב לאכילת פירותיו, ומעין מים לשמות. **משלחי מנייהו** - היו פושטים בגדיהם ויושנים בחול. **כרבי** - מורשים. **מחי** - מכה בעיניו. **מסי** - מרפא. **די לעולם** בעוסקי מורה לנו ואמה, והשאר יעסקו בפנייהם. **מדאני אסא** - חבילות של הדם להריס בשבת. **לבי בניה** - לצית המרחץ. **אריך** - מתקן ומחליק. **פילי** - סדקים מממת החול. **וקמצוחא ליה** - גרמו לו לנעוק. שהדמעות מלוכות ומכאילות את הבטה. **מפרכסות** - מתקנת את שער חפרתה להיות נאה; כ"ש שהיית לרין לנהוג צי כבוד. **סימן** לזכירת המימרות של ר' אבא אמר רב חייא בר אשי אמר רב שבמס' שבת. **רמץ** - אפר המעורר בגחלים.

- (א) נשים יוכיחו! שמבטלות את בעליהן.
(ב) נכרים יוכיחו! שמבטלין את ישראל.
(ג) תינוקות יוכיחו! שמבטלין את אביהן.
(ד) תינוקות של בית רבן יוכיחו! התם **כדרכי גוריון**, **דאמר רבי גוריון**, **ואיתימא רב יוסף ברבי שמעיה**: בזמן שהצדיקים בדור - צדיקים נתפסים על הדור. אין צדיקים בדור - תינוקות של בית רבן נתפסים על הדור.

▪ **אמר רבי יצחק בר זעירי**, ואמרי לה **אמר רבי שמעון בן נזירא**: מאי קראה? "אם לא תדעי לך היפה בנשים, צאי לך בעקבי הצאן" וגו', ואמרינן: גדיים הממושכנין על הרועים.
שמע מינה: אף על לשון הרע נמי קאמר, שמע מינה.

שאלה: ואמאי קרו ליה ראש המדברים בכל מקום?

תשובה: **דיתבי רבי יהודה, ורבי יוסי, ורבי שמעון**, ויטיב יהודה בן גרים גבייהו.

(א) **פתח רבי יהודה ואמר**: כמה נאים מעשיהן של אומה זו: תקנו שווקים, תקנו גשרים, תקנו מרחצאות.

(ב) **רבי יוסי** שתק.

(ג) נענה **רבי שמעון בן יוחאי ואמר**: כל מה שתקנו, לא תקנו אלא לצורך עצמן: תקנו שווקין - להושיב בהן זונות; מרחצאות - לעדן בהן עצמן; גשרים - ליטול מהן מכס.

הלך יהודה בן גרים וסיפר דבריהם, ונשמעו למלכות. אמרו: **יהודה** שעילה - יתעלה, **יוסי** ששתק - יגלה לציפורי, **שמעון** שגינה - יהרג.

אזל הוא ובריה, טשו בי מדרשא. כל יומא הוה מייתי להו דביתהו ריפתא וכוזא דמיא וכרכי. כי תקיף גזירתא, אמר ליה לבריה: נשים דעתן קלה עליהן, דילמא מצערי לה ומגליא לך; אזלו טשו במערתא. איתרחיש ניסא, איברי להו חרובא ועינא דמיא. והוה משלחי מנייהו, והוה יתבי עד צוארייהו בחלא. כולי יומא גרסי, בעידן צלויי לבשו מיכסו ומצלו, והדר משלחי מנייהו כי היכי דלא ליבלו. איתבו תריסר שני במערתא.

אתא אליהו וקם אפיתחא דמערתא, אמר: מאן לודעיה **לבר יוחי** דמית קיסר ובטיל גזרתיה? נפקו. חזו אינשי דקא כרבי זרעי, אמר: מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה! כל מקום שנותנין עיניהן, מיד נשרף. יצתה בת קול ואמרה להם: להחריב עולמי יצאתם! חזרו למערתכם! הדור אזול, איתיבו תריסר ירחי שתא. אמרי: משפט רשעים בגיהנם - שנים עשר חדש. יצתה בת קול ואמרה: צאו ממערתכם! נפקו. כל היכא דהוה מחי **רבי אלעזר**, הוה מסי **רבי שמעון**. אמר לו: בני, די לעולם אני ואתה.

בהדי פניא דמעלי שבתא, חזו ההוא סבא דהוה נקיש תרי מדאני אסא, ורהיט בין השמשות. אמרו ליה: הני למה לך? אמר להו: לכבוד שבת. ותיסגי לך בחד? חד כנגד "זכור", וחד כנגד "שמור". אמר ליה לבריה: חזי כמה חביבין מצות על ישראל! יתיב דעתיה.

שמע **רבי פנחס בן יאיר** חתניה ונפק לאפיה. עייליה לבי בניה, הוה קא אריך ליה לבישריה. חזי דהוה ביה פילי בגופיה. הוה קא בכי, וקא נתרו דמעת עיניה וקמצוחא ליה. אמר לו: אוי לי שראיתך בכך! אמר לו: אשריך שראיתני בכך, שאילמלא לא ראיתני בכך, לא מצאת בי כך. דמעיקרא - כי הוה מקשי **רבי שמעון בן יוחי** קושיא, הוה מפרק ליה **רבי פנחס בן יאיר** תריסר פירוקי. לסוף - כי הוה מקשי **רבי פנחס בן יאיר** קושיא, הוה מפרק ליה **רבי שמעון בן יוחי** עשרין וארבעה פירוקי.

אמר: הואיל ואיתרחיש ניסא, איזיל אתקין מילתא, דכתיב: "ויבא יעקב שלם" - **ואמר רב**: שלם בגופו, שלם בממונו, שלם בתורתו. "ויזון את פני העיר" -

א. **אמר רב**: מטבע תיקן להם.

ב. **ושמואל אמר**: שווקים תיקן להם.

ג. **ורבי יוחנן אמר**: מרחצאות תיקן להם.

אמר: איכא מילתא דבעי לתקוני! אמרו ליה: איכא דוכתא דאית ביה ספק טומאה, **לז ע"ב** ואית להו צערא לכהנים לאקופי. אמר: איכא אינשי דידיע דאיתחזק הכא טהרה! אמר ליה ההוא סבא: כאן קיצץ בן זכאי תורמסי תרומה. עבד איהו נמי הכי; כל היכא דהוה קשי - טהריה, וכל היכא דהוה רפי - צייניה.

שאלה ושלש תשובות: ואיזהו בין השמשות?

א. משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין; הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון - בין השמשות; הכסיף העליון והשוה לתחתון - זהו לילה, **דברי רבי יהודה**.

ב. **רבי נחמיה אומר:** כדי שיהלך אדם משתשקע החמה חצי מיל.

ג. **רבי יוסי אומר:** בין השמשות כהרף עין, זה נכנס זה יוצא, ואי אפשר לעמוד עליו.

אמר מר: מטיילין אותו לחומר שני ימים.

שאלה ותשובה: למאי הלכתא? **אמר רב הונא בריה דרב יהושע:** לענין טומאה, **כדתנן:**

- ראה שני ימים בין השמשות - ספק לטומאה ולקרוב.
- ראה יום אחד בין השמשות - ספק לטומאה.

א. ביאור דעת רבי יהודה:

קושיא ושני תירוץ: הא גופה קשיא: **אמרת:** איזהו בין השמשות? משתשקע החמה, כל זמן שפני מזרח מאדימין; הא הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון - לילה הוא. **והדר תנא:** הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון - בין השמשות!

א. **אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל:** כרוך ותני: איזהו בין השמשות? משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין, והכסיף התחתון ולא הכסיף העליון - נמי בין השמשות. הכסיף העליון והשוה לתחתון - לילה.

ב. **ורב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל:** הכי קתני: משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין - יום. הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון - בין השמשות. הכסיף העליון והשוה לתחתון - לילה.

ואזדו לטעמיהו, דאיתמר: שיעור בין השמשות בכמה?

א. **אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל:** שלשה חלקי מיל.

מאי שלשה חלקי מיל? אילימא תלתא פלגי מילא, נימא מיל ומחצה! אלא תלתא תילתי מילא, נימא מיל!
 • אלא, תלתא ריבעי מילא.

ב. **ורב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל:** שני חלקי מיל.

מאי שני חלקי מיל? אילימא תרי פלגי מילא, לימא מיל! ואלא תרי רבעי מילא, לימא חצי מיל!

• אלא, **לה ע"ב** תרי תילתי מיל.

מאי בינייהו? איכא בינייהו פלגא דדנקא.

וחילופה בחלתא:

א. **דאמר רבה:** חלתא בת תרי כורי - שרי לטלטולה, ובת תלתא כורי - אסור לטלטולה.

ב. **ורב יוסף אמר:** בת תלתא כורי - נמי שרי, בת ארבעה כורי - אסור.

אמר אבוי: בעי מיניה דמר^ו בשעת מעשה, ואפילו בת תרי כורי לא שרא לי.
שאלה ותשובה: כמאן? כהאי תנא, **דתנן:** כוורת הקש, וכוורת הקנים, ובור ספינה אלכסנדרית^ו, (אף על פי) שיש להם שולים, והן מחזיקות ארבעים סאה בלא שהן כוריים ביבש - טהורים.

אמר אבוי: שמע מינה, האי גודשא תילתא הוי.

א. **אבוי חזייה לרבא דקא דאוי^ו למערב.**

אמר ליה: **והתניא:** כל זמן שפני מזרח מאדימין!

אמר ליה: מי סברת פני מזרח ממש? לא, פנים המאדימין את המזרח.

ב. **איכא דאמרי:** **רבא חזייה לאבבי דקא דאוי למזרח.**

אמר ליה: מי סברת פני מזרח ממש? פנים המאדימין את המזרח!

ויסימניך: כוותא.

ב. ביאור דעת רבי נחמיה:

רבי נחמיה אומר: כדי שיהלך אדם משתשקע החמה חצי מיל.

אמר רבי חנינא: הרוצה לידע שיעורו של **רבי נחמיה**, יניח חמה בראש הכרמל^ו, וירד ויטבול בים ויעלה; וזהו שיעורו של **רבי נחמיה**.

אמר רבי חנינא: הרוצה לראות בארה של מרים, יעלה לראש הכרמל ויצפה ויראה כמין כברה בים, וזו היא בארה של מרים.

אמר רב: מעין המיטלטל - טהור, וזהו בארה של מרים.

ג. ביאור דעת רבי יוסי:

אמר רב יהודה אמר שמואל: בין השמשות **דברי יהודה** כהנים טובלין בו.

קושיא ותירוץ: **למאן?** אילימא **לרבי יהודה**, ספקא הוא!

• אלא, בין השמשות **דברי יהודה** **לרבי יוסי** כהנים טובלין בו.

קושיא ותירוץ: פשיטא! מהו דתימא: בין השמשות **דברי יוסי**, מישר שייך^ו **דברי יהודה**. קא משמע לן: דשלים בין השמשות **דברי יהודה**, והדר מתחיל בין השמשות **דברי יוסי**.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: הלכה כרבי יהודה - לענין שבת, והלכה כרבי יוסי - לענין תרומה.

שאלה ותשובה: בשלמא הלכה כרבי יהודה לענין שבת - לחומרא, אבל לענין תרומה מאי היא? אילימא לטבילה, ספקא היא! **לה ע"ב**

• אלא לאכילת תרומה, דלא אכלי כהנים תרומה עד דשלים בין השמשות **דברי יוסי**.

אמר רב יהודה אמר שמואל: כוכב אחד - יום, שנים - בין השמשות, שלשה - לילה.

תניא נמי הכי: כוכב אחד - יום, שנים - בין השמשות, שלשה - לילה.

אמר רבי יוסי: לא כוכבים גדולים הנראין ביום, ולא כוכבים קטנים שאין נראין אלא בלילה, אלא בינונים.

אמר רבי יוסי ברבי זבידא: העושה מלאכה בשני בין השמשות - חייב חטאת ממה נפשך.

אמר ליה **רבא** לשמעיה: אתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן, אדשימשא אריש דיקלי - אתלו שרגא.

ביום המעונן מאי? במתא - חזי תרנגולא, בדברא - עורבי. אי נמי: אדאני.

תנו רבנן: שש תקיעות תוקעין ערב שבת:

- ראשונה - להבטיל את העם ממלאכה שבשדות.
- שניה - להבטיל עיר וחנויות.

א. שלישיית - להדליק את הנר, **דברי רבי נתן**.

ב. **רבי יהודה הנשיא אומר:** שלישיית לחלוץ תפילין.

ושוהה כדי צליית דג קטן, או כדי להדביק פת בתנור, ותוקע ומריע ותוקע, ושובת.

אמר רבן שמעון בן גמליאל: מה נעשה להם לבבליים, שתוקעין ומריעין ושובתין מתוך מריעין.

תמיה ויישובה: תוקעין ומריעין? הו להו חמשה!

• אלא שתוקעין וחוזרין ותוקעין, ומריעין, ושובתין מתוך מריעין.

סיום הברייתא: מנהג אבותיהן בידיהן.

מתני ליה רב יהודה לרב יצחק בריה: שניה - להדליק את הנר.

קושיא ותירוץ: כמאן? לא **כרבי נתן**, ולא **כרבי יהודה הנשיא!**

• אלא, שלישיית להדליק את הנר. כמאן? **כרבי נתן**.

תנא דבי רבי ישמעאל: שש תקיעות תוקעין ערב שבת:

▪ התחיל לתקוע תקיעה ראשונה - נמנעו העומדים בשדה מלעדור ומלחרוש, ומלעשות כל מלאכה שבשדות. ואין הקרובין רשאים ליכנס עד שיבואו רחוקין ויכנסו כולם כאחד. ועדיין חנויות פתוחות, ותריסין מונחין.

▪ התחיל לתקוע תקיעה שניה - נסתלקו התריסין וננעלו החנויות. ועדיין חמין מונחין על גבי כירה, וקדירות מונחות על גבי כירה.

▪ התחיל לתקוע תקיעה שלישיית - סילק המסלק, והטמין המטמין, והדליק המדליק. ושוהה כדי צליית דג קטן, או כדי להדביק פת בתנור, ותוקע ומריע ותוקע, ושובת.

אמר רבי יוסי ברבי חנינא: שמעתי שאם בא להדליק אחר שש תקיעות - מדליק, שהרי נתנו חכמים שיעור לחזן הכנסת להוליך שופרו לביתו.

הכסיף - השחיר חלקי התחתון של סיפח הרקיע הסמוכה לארץ צד מורת. **העליון** - גובהה של כפה אינה ממהרת להכסיף. **פלגא דדנקא** - חצי ששיית, היינו אחד מי"ב צמיל. **דשיעורו** של רבה הוא תשעה מי"ב צמיל, ושיעורו של רב יוסף הוא שמונה. **חלתא** - כורת. **דמר** - רבה. **בור** ספינה גדולה שפורצים בה לים הגדול שממיו מלוחים, ועושים כלי גדול כמין צור, ונותנים למוכו מים ממוקים. **דאוי** - מציט ערב צפת לראות אם יש שם אדמונית חמה. **כוותא** - כמו חלון שהחמה נכנסת דרכה, ומאדירה הכותל שכנגדה. **כרמל** - הר שעל שפת הים. **כמין כברה** - סלע עגול, ועשו כברה. **מישר שייך** - בסוף ציה"ש דר' יהודה, נכלל ציה"ש דר' יוסי. **אתלו** - הלתיק את הנר. **חזי תרנגולא** היושע על הקורות מצעד יום, וכן העורבים בשדה. **אדאני** - מין שש עגלים שלו נטיס לנד המטה: שחרית - כפופים למורת, בחצי היום - זקופים, ולערב - כפופים מאל למערב. **תריסין** - הס דלתות המצות. ומקלס ומניחם ע"ג ימדות, ומוכרם עליהם תכלין ושאר דברים, ולערב מחזירם אותם לפתחים.

- דחיית הפשיטא: לעולם אימא לך: להחזיר תנן, וחסורי מיחוסרא והכי קתני:
- (א) כירה שהסיקוה בקש ובגבבא - מחזירין עליה תבשיל; בגפת ובעצים - לא יחזיר, עד שיגרוף או עד שיתן את האפר.
- (ב) אבל לשהות - משהין, אף על פי שאינו גרוף ואינו קטום.
- (ג) ומה הן משהין? **בית שמאי אומרים:** חמין אבל לא תבשיל, **ובית הלל אומרים:** חמין ותבשיל.
- (ד) והך חזרה דאמרי לך - לאו דברי הכל היא, אלא מחלוקת **בית שמאי ובית הלל; שבית שמאי אומרים:** נוטלין ולא מחזירין, **ובית הלל אומרים:** אף מחזירין.

ב.

- תא שמע: דאמר רבי חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב:** לא שנו אלא על גבה, אבל לתוכה - אסור.
- אי אמרת בשלמא להחזיר תנן - היינו דשני בין תוכה לעל גבה.
  - אלא אי אמרת לשהות תנן - מה לי תוכה מה לי על גבה!
- דחיית הפשיטא: מי סברת **רבי חלבו ארישא קאי?!** אסיפא קאי: **ובית הלל אומרים:** אף מחזירין. **ואמר רבי חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב:** לא שנו אלא על גבה, אבל תוכה - אסור.

ג.

- תא שמע:** שתי כירות המתאימות, אחת גרופה וקטומה, ואחת שאינה גרופה ואינה קטומה - משהין על גבי גרופה וקטומה, ואין משהין על שאינה גרופה ואינה קטומה. ומה הן משהין?
- א.**

- (א) **בית שמאי אומרים:** ולא כלום, **ובית הלל אומרים:** חמין אבל לא תבשיל.
- (ב) עקר - דברי הכל לא יחזיר, **דברי רבי מאיר.**

ב.

- (א) **רבי יהודה אומר: בית שמאי אומרים:** חמין אבל לא תבשיל, **ובית הלל אומרים:** חמין ותבשיל.
- (ב) **בית שמאי אומרים:** נוטלין אבל לא מחזירין, **ובית הלל אומרים:** אף מחזירין.
- אי אמרת בשלמא לשהות תנן; מתניתין מני? **רבי יהודה** היא.
  - אלא אי אמרת להחזיר תנן, מתניתין מני? לא **רבי יהודה** ולא **רבי מאיר**;
- אי **רבי מאיר** - קשיא **לבית שמאי** בחדא, **ולבית הלל** בתרתי.
  - אי **רבי יהודה** - קשיא גרופה וקטומה!

- דחיית הפשיטא: לעולם אימא לך: להחזיר תנן, ותנא דידן סבר לה כרבי יהודה
בחדא, ופליג עליה בחדא:
- (א) סבר לה **כרבי יהודה** בחדא - בחמין ותבשיל, ונוטלין ומחזירין.
- (ב) ופליג עליה בחדא -
- (א) דאילו תנא דידן סבר: לשהות, ואף על פי שאינו גרוף וקטום;
- (ב) **ורבי יהודה סבר:** בלשהות נמי, גרוף וקטום - אין, אי לא - לא.

איבעיא להו: מהו לסמוך בה?

- צדדי האיבעיא: תוכה וגבה אסור, אבל לסמוך בה שפיר דמי; או דילמא לא שנו?
- א.**
- תא שמע:** שתי כירות המתאימות, אחת גרופה וקטומה, ואחת שאינה גרופה וקטומה - משהין על גבי גרופה וקטומה; ואף על גב דקא סליק ליה הבלא מאידך.

דחיית הפשיטא: דילמא שאני התם, דכיון דמידליא שליט בה אורא.

ב.

- תא שמע: דאמר רב ספרא אמר רב חייא:** קטמה ונתלבתה - סומכין לה ומקיימין עליה, ונוטלין ממנה ומחזירין לה. שמע מינה: לסמוך נמי, קטמה - אין, לא קטמה - לא.
- דחיית הפשיטא: ולטעמיה נוטלין ממנה דקתני, קטמה - אין, לא קטמה - לא?!
- אלא, תנא נוטלין משום מחזירין; הכא נמי, תנא סומכין משום מקיימין.
- פירכא על הדחייה: הכי השתא?! התם, נוטלין ומחזירין בחד מקום הוא, תנא נוטלין משום מחזירין. אלא הכא, סומכין - בחד מקום הוא, ומקיימין - בחד מקום הוא!

קושיא ותיורין: **אמר לו:** אם כן, נתת דבריך לשיעורין!

- אלא, מקום צנוע יש לו לחזן הכנסת בראש גגו, ששם מניח שופרו, לפי שאין מטלטלין, לא את השופר ולא את החוצרות.
- קושיא ותיורין: **והתניא:** שופר מיטלטל, וחוצרות אינם מיטלטלין!
- **אמר רב יוסף:** לא קשיא, כאן - ביחיד, כאן - בציבור.
- שתי קושיות: **אמר ליה אבבי:** וביחיד למאי חזי? הואיל וראוי לגמע בו מים **לו ע"א** לתינוק; בציבור נמי חזי לגמע לתינוק עני!
- ותו, הא **דתניא:** כשם שמטלטלין את השופר - כך מטלטלין את חוצרות, מני?

- יישוב סתירת שלשת הברייתות: אלא, לא קשיא, הא - **רבי יהודה**, הא - **רבי שמעון**, הא - **רבי נחמיה**. ומאי שופר נמי? חוצרות, **כדרב חסדא**.
- דאמר רב חסדא:** הני תלת מילי אישתי שמייהו מכי חרב בית המקדש:
- (א) חוצרתא - שופרא, שופרא - חוצרתא. למאי נפקא מינה? לשופר של ראש השנה.
- (ב) ערבה - צפצפה, צפצפה - ערבה. למאי נפקא מינה? ללולב.
- (ג) פתורה - פתורתא, פתורתא - פתורה. למאי נפקא מינה? למקח וממכר.
- (א) **אמר אבבי:** אף אנו נאמר: הובלילא - בי כסי, בי כסי - הובלילא. למאי נפקא מינה? למחט שנמצאת בעובי בית הכסות, דמצד אחד כשירה ומשני צדדים טריפה.
- (ב) **אמר רב אשי:** אף אנו נאמר: בבל - בורסיף, בורסיף - בבל. **לו ע"ב** למאי נפקא מינה? לגיטי נשים.

הדרן עלך במה מדליקין

משנה

- כירה שהסיקוה בקש^ו ובגבבא - נותנים עליה תבשיל.
  - בגפת^ו ובעצים - לא יתן עד שיגרוף, או עד שיתן את האפר.
- א. **בית שמאי אומרים:** חמין, אבל לא תבשיל.
- ב. **ובית הלל אומרים:** חמין ותבשיל.
- א. **בית שמאי אומרים:** נוטלין, אבל לא מחזירין.
- ב. **ובית הלל אומרים:** אף מחזירין.

גמרא

איבעיא להו:

- האי לא יתן - לא יחזיר הוא, אבל לשהות משהין, אף על פי שאינו גרוף ואינו קטום, ומני? **חנניה** היא. **דתניא:** **חנניה אומר:** כל שהוא כמאכל בן דרוסאי - מותר לשהותו על גבי כירה, אף על פי שאינו גרוף ואינו קטום.
- או **דילמא:** לשהות תנן, ואי גרוף וקטום - אין, אי לא - לא, וכל שכן להחזיר.

א.

תא שמע: מדקתני תרי בבי במתניתין:

- (א) **בית שמאי אומרים:** חמין אבל לא תבשיל, **ובית הלל אומרים:** חמין ותבשיל.
- (ב) **בית שמאי אומרים:** נוטלין אבל לא מחזירין, **ובית הלל אומרים:** אף מחזירין.
- אי אמרת בשלמא לשהות תנן, **הכי קתני:**
- (א) כירה שהסיקוה בקש ובגבבא - משהין עליה תבשיל; בגפת ובעצים - לא ישא עד שיגרוף או עד שיתן אפר.
- (ב) ומה הן משהין? **בית שמאי אומרים:** חמין אבל לא תבשיל, **ובית הלל אומרים:** חמין ותבשיל.
- (ג) וכי היכי דפליגי בלשהות, פליגי נמי בלהחזיר: **שבית שמאי אומרים:** נוטלין, אבל לא מחזירין, **ובית הלל אומרים:** אף מחזירין.
- אלא אי אמרת להחזיר תנן, **הכי קתני:**
- (א) כירה שהסיקוה בקש ובגבבא - מחזירין עליה תבשיל; בגפת ובעצים - לא יחזיר עד שיגרוף או עד שיתן אפר.
- (ב) ומה הן מחזירין? **בית שמאי אומרים:** חמין אבל לא תבשיל, **ובית הלל אומרים:** חמין ותבשיל.
- (ג) **בית שמאי אומרים:** נוטלין אבל לא מחזירין, **ובית הלל אומרים:** אף מחזירין. הא תו למה לי? **לו ע"א**

פתורה - שולמן גדול. פתורתא - שולמן קטן. הובלילא - המסס. בי כסי - בית הכסות. קש - זנבות השיבולים הנקלטים עם הראש. גבבא - מה שנשאר מהשיבולת ונגנב (נאסף) מן השדה. גפת - פסולת של שומעין לאחר שהזיף שמנס.

מאי הוי עלה?

בעו מיניה מרבי חייה בר אבא: **לח ע"ב** שכח קדירה על גבי כירה, ובשלה בשבת, מהו? אישתיק, ולא אמר ליה ולא מידי. למחר נפק דרש להו: המבשל בשבת: בשוגג - יאכל, במזיד - לא יאכל. ולא שנא.

מאי ולא שנא?

א. **רבה ורב יוסף** דאמרי תרווייהו להיתירא:

- מבשל הוא דקא עביד מעשה - במזיד לא יאכל.
- אבל האי דלא קא עביד מעשה - במזיד נמי יאכל.

ב. **רב נחמן בר יצחק** אמר לאיסורא:

- מבשל הוא דלא אתי לאיערומי - בשוגג יאכל.
- אבל האי דאתי לאיערומי - בשוגג נמי לא יאכל.

קושיא על רבה ורב יוסף: מיתביב: שכח קדירה על גבי כירה, ובישלה בשבת: בשוגג - יאכל, במזיד - לא יאכל. במה דברים אמורים? בחמין שלא הוחמו כל צורכן, ותבשיל שלא בישל כל צורכו.

א. אבל חמין שהוחמו כל צורכן, ותבשיל שבישל כל צורכו, בין בשוגג בין במזיד - יאכל, **דברי רבי מאיר**.

ב. **רבי יהודה אומר:** חמין שהוחמו כל צורכן - מותרין, מפני שמצטמק ורע לו. ותבשיל שבישל כל צורכו - אסור, מפני שמצטמק ויפה לו.

וכל המצטמק ויפה לו, כגון כרוב ופולים ובשר טרוף - אסור. וכל המצטמק ורע לו - מותר.

סיום הקושיא: קתני מיהא: תבשיל שלא בישל כל צורכו.

בשלמא לרב נחמן בר יצחק לא קשיא: כאן - קודם גזרה, כאן - לאחר גזרה.

אלא רבה ורב יוסף דאמרי להיתירא, אי קודם גזרה - קשיא מזיד, אי לאחר גזרה - קשיא נמי שוגג! קשיא.

מאי גזירתא? דאמר רב יהודה בר שמואל אמר רבי אבא אמר רב כהנא אמר רב: בתחילה היו אומרים המבשל בשבת: בשוגג - יאכל, במזיד - לא יאכל; והוא הדין לשוכח. משרבו משהין במזיד ואומרים שכחים אנו, חזרו וקנסו על השוכח.

קשיא דרבי מאיר אדרבי מאיר, קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה!

- **דרבי מאיר אדרבי מאיר** לא קשיא: הא - לכתחילה, הא - דיעבד.
- **דרבי יהודה אדרבי יהודה** נמי לא קשיא: כאן - בגרופה וקטומה, כאן - בשאינה גרופה וקטומה.

איבעיא להו: עבר ושהה מאי? מי קנסוהו רבנן או לא?

תא שמע: דאמר שמואל בר נתן אמר רבי חנינא: כשהלך רבי יוסי לציפורי, מצא:

- חמין שנשתהו על גבי כירה - ולא אסר להן;
- ביצים מצומקות שנשתהו על גבי כירה - ואסר להן.

מאי לאו, לאותו שבת?

דחיית הפשיטא: לא, לשבת הבאה.

שאלה: מכלל, דביצים מצומקות מצטמקות ויפה להן נינהו?!

תשובה: אין, דאמר רב חמא בר חנינא: פעם אחת נתארחתי אני ורבי למקום אחד, והביאו לפנינו ביצים מצומקות כעוזרדין, ואכלנו מהן הרבה.

בית הלל אומרים: אף מחזירין.

אמר רב ששת: לדברי האומר **לח ע"ב** מחזירין - אפילו בשבת.

דעה דומה: ואף רבי אושעיא סבר: אף מחזירין - אפילו בשבת; דאמר רבי אושעיא: פעם אחת היינו עומדים לעילא מרבי חייה רבה, והעלנו לו קומקמוס של חמין מדיוטא¹ התחתונה לדיוטא העליונה. ומזגנו לו את הכוס והחזרנוהו למקומו, ולא אמר לנו דבר.

א. **אמר רבי זריקא אמר רבי אבא אמר רבי תדאי:** לא שנו אלא שעודן בידו, אבל הניחן על גבי קרקע - אסור.

ב. **אמר רב אמי:** רבי תדאי דעבד - לגרמיה הוא דעבד, אלא הכי אמר רבי חייה אמר רבי יוחנן: אפילו הניחה על גבי קרקע - מותר.

של רותם חמיס יוטר משאל גחלים, ואינס ממערין ליכנות, ואפי"ה נחשבת כקטומה. מרי דעובדא - מדקדק במעשיו. כסא דהרסנא - דגיס קטנים המבושלים בשמנס וקממ. מיחא - קממ. ליפתא - לפת. לפדא - מאלל שטושים מתאנים. טרוף - חמין לחמיות קטנות. מצומקות ודקות כעוזרדין - מפוזר נר קטנים ואלומים. דיוטא - קוממ.

ג. תא שמע:

- כירה שהסיקה בגפת ובעצים - סומכין לה; ואין מקיימין אלא אם כן גרופה וקטומה.
- גחלים שעממו, או שנתן עליה נעורת של פשתן דקה - הרי היא כקטומה.

אמר רבי יצחק בר נחמני אמר רב אושעיא: קטמה והובערה - משהין עליה חמין שהוחמו כל צורכן, ותבשיל שבישל כל צורכו. **לח ע"ב**

תמיה ודחייתיה: שמע מינה, מצטמק ויפה לו מותר? שאני הכא, דקטמה.

קושיא ותירוץ: אי הכי, מאי למימרא?

- הובערה איצטריכא ליה; מהו דתימא, כיון דהובערה, הדרא לה למילתא קמייתא, קמשמע לן.

א. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: קטמה והובערה - משהין עליה חמין שהוחמו כל צורכן, ותבשיל שבישל כל צורכו, ואפילו גחלים של רותם.

תמיה ודחייתיה: שמע מינה: מצטמק ויפה לו מותר? שאני הכא דקטמה.

קושיא ותירוץ: אי הכי, מאי למימרא? הובערה איצטריכא ליה.

קושיא ותירוץ: היינו הך! גחלים של רותם איצטריכא ליה.

ב. אמר רב ששת אמר רבי יוחנן: כירה שהסיקה בגפת ובעצים - משהין עליה חמין שלא הוחמו כל צורכן, ותבשיל שלא בישל כל צורכו. עקר - לא יחזיר, עד שיגרוף או עד שיתן אפר.

קסבר: מותניתין להחזיר תנן; אבל לשהות - משהין אף על פי שאינו גרוף ואינו קטום.

קושיא: אמר רבא: תרווייהו תננהי!

- לשהות תנינא: אין נותנין את הפת בתוך התנור עם חשיכה, ולא חררה על גבי גחלים, אלא כדי שיקרמו פניה. הא קרמו פניה - שרי.
- להחזיר נמי תנינא: בית הלל אומרים: אף מחזירין. ועד כאן לא קשרו בית הלל אלא בגרופה וקטומה, אבל בשאינה גרופה וקטומה - לא.

תירוץ: רב ששת נמי - דיוקא דמותניתין קמשמע לן.

ג. אמר רב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן: כירה שהסיקה בגפת ובעצים - משהין עליה תבשיל שבישל כל צורכו, וחמין שהוחמו כל צורכן, ואפילו מצטמק ויפה לו.

אמר ליה ההוא מדרבנן לרב שמואל בר יהודה: הא רב ושמואל דאמרי תרווייהו: מצטמק ויפה לו - אסור!

אמר ליה: אטו לית אנא ידע דאמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל: מצטמק ויפה לו אסור? כי קאמינא לך, לרבי יוחנן קאמינא!

אמר ליה רב עוקבא ממישן לרב אשי: אתון דמקרביתו לרב ושמואל - עבידו כרב ושמואל, אנו נעביד כרבי יוחנן.

אמר ליה אביי לרב יוסף: מהו לשהות?

אמר ליה: הא רב יהודה משהו ליה ואכיל.

דחיית התשובה והבהרת השאלה: אמר ליה: בר מיניה דרב יהודה, דכיון דמסוכן הוא - אפילו בשבת נמי שרי למעבד ליה. לי ולך מאי?

תשובה: אמר ליה: בסורא משהו, דהא רב נחמן בר יצחק מרי דעובדא הוה, ומשהו ליה ואכיל.

עובדא: אמר רב אשי: קאימנא קמיה דרב הונא, ושהין ליה כסא דהרסנא² ואכל. ולא ידענא אי משום דקסבר מצטמק ויפה לו - מותר, אי משום דכיון דאית ביה מיחא³ - מצטמק ורע לו הוא.

אמר רב נחמן: מצטמק ויפה לו - אסור, מצטמק ורע לו - מותר.

כללא דמלתא:

- כל דאית ביה מיחא - מצטמק ורע לו; לבר מתבשיל דליפתא⁴, דאף על גב דאית ביה מיחא - מצטמק ויפה לו הוא.
- והני מילי, דאית ביה בשרא; אבל לית ביה בשרא - מצטמק ורע לו הוא.
- וכי אית ביה בשרא, נמי לא אמרן אלא דלא קבעי לה לאורחין; אבל קבעי לה לאורחין - מצטמק ורע לו.
- לפדא⁵, דייסא, ותמרי - מצטמק ורע להן.

- אם בשבת - כחמין שהוחמו בשבת, ואסורין ברחיצה ובשתיה.
- אם ביום טוב - כחמין שהוחמו ביום טוב, ואסורין ברחיצה, ומותרין בשתיה.

גמרא

איבעיא להו: גלגל מאי? **אמר רב יוסף:** גלגל - חייב חטאת.

אמר מר בריה דרבנא: אף אנן נמי תנינא: **לט ע"א**

- כל שבא בחמין מלפני השבת - שורין אותו בחמין בשבת;
  - וכל שלא בא בחמין מלפני השבת - מדיחין אותו בחמין בשבת;
- חוץ מן המליח ישן, וקוליים האיספנין^ו, שהדחתן זו היא גמר מלאכתן. שמע מינה.

ולא יפקיענה בסודרין.

והא דתנן: נותנין תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמור, ואת המים היפים ברעים בשביל שיצננו, ואת הצונן בחמה בשביל שיחמו; לימא **רבי יוסי** היא ולא רבנן?!

אמר רב נחמן: בחמה - דכוליה עלמא לא פליגי דשרי, בתולדות האור - כוליה עלמא לא פליגי דאסיר, כי פליגי - בתולדות החמה:

מר סבר: גזרינן תולדות החמה אטו תולדות האור. **ומר סבר:** לא גזרינן.

ולא יטמיננה בחול.

וליפולג נמי **רבי יוסי** בהא!

- א. **רבה אמר:** גזרה שמא יטמין ברמץ.
  - ב. **רב יוסף אמר:** מפני שמזיז עפר ממקומו.
- מאי בינייהו? איכא בינייהו: עפר תיחוח.

קושיא על רב יוסף ותירוץ: **מיתיבי:** **רבן שמעון בן גמליאל אומר:** מגלגלין ביצה על גבי גג רותח, ואין מגלגלין ביצה על גבי סיד רותח. בשלמא **למאן דאמר:** גזרה שמא יטמין ברמץ - ליכא למיגזר. אלא **למאן דאמר:** מפני שמזיז עפר ממקומו - ליגזר!

• סתם גג לית ביה עפר.

קושיא נוספת על רב יוסף ותירוץ: **תא שמע:** מעשה שעשו אנשי טבריא, והביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין וכו'. בשלמא **למאן דאמר:** גזרה שמא יטמין ברמץ - היינו דדמיא להטמנה, אלא **למאן דאמר:** מפני שמזיז עפר ממקומו - מאי איכא למימר?

- מי סברת מעשה טבריא אסיפא קאי?! ארישא קאי: לא יפקיענה בסודרין, ו**רבי יוסי** מתיר. **והכי קאמרי ליה רבנן לרבי יוסי:** הא מעשה דאנשי טבריא דתולדות חמה הוא, ואסרי להו **רבנן!** **אמר להו:** ההוא - תולדות אור הוא, דחלפי אפיתחא דגיהנם.

אמר רב חסדא: **לט ע"ב** ממעשה שעשו אנשי טבריא, ואסרי להו רבנן - בטלה^ו הטמנה בדבר המוסיף הבל, ואפילו מבעוד יום. **אמר עולא:** הלכה כאנשי טבריא. **אמר ליה רב נחמן:** כבר תבריהו אנשי טבריא לסילונייהו.

מעשה שעשו אנשי טבריא.

בירור וקושיא: מאי רחיצה? אילימא רחיצת כל גופו, אלא חמין שהוחמו בשבת - הוא דאסורין, הא חמין שהוחמו מערב שבת - מותרין; **והתניא:** חמין שהוחמו מערב שבת, למחר רוחץ בהן פניו ידיו ורגליו, אבל לא כל גופו! אלא פניו ידיו ורגליו. **אימא סיפא:** ביום טוב - כחמין שהוחמו ביום טוב, ואסורין ברחיצה ומותרין בשתיה. לימא תנן סתמא **כבית שמאי; דתנן: בית שמאי אומרים:** לא יחם אדם חמין לרגליו, אלא אם כן ראויין לשתיה. **ובית הלל** מתירין!

תירוץ: **אמר רב איקא בר חנניא:** להשתטף בהן כל גופו עסקינן; והאי תנא הוא, **דתניא:**

- א. לא ישתטף אדם כל גופו, בין בחמין ובין בצונן, **דברי רבי מאיר.**
- ב. **רבי שמעון** מתיר.
- ג. **רבי יהודה אומר:** בחמין - אסור, בצונן - מותר.

פליגי בה **רב דימי ורב שמואל בר יהודה**, ותרוייהו משמיה **דריב אלעזר אמרי:**

- א. **חד אמר:** עודן בידו - מותר, על גבי קרקע - אסור.
- ב. **וחד אמר:** הניחן על גבי קרקע - נמי מותר.

(א) **אמר חזקיה משמיה דאבבי:** הא דאמרת עודן בידו - מותר, לא אמרן אלא שדעתו להחזיר; אבל אין דעתו להחזיר - אסור.

- מכלל דעל גבי קרקע, אף על פי שדעתו להחזיר - אסור.
- (ב) **איכא דאמרי:** **אמר חזקיה משמיה דאבבי:** הא דאמרת על גבי קרקע אסור - לא אמרן אלא שאין דעתו להחזיר, אבל דעתו להחזיר - מותר.
- מכלל שבעודן בידו, אף על פי שאין דעתו להחזיר - מותר.

בעי רבי ירמיה: תלאן במקל, מהו? הניחן על גבי מטה, מהו?

בעי רב אשי: פינן ממיחם למיחם, מהו?

- תיקו.

משנה

- תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא - לא יתן בין מתוכו, בין מעל גביו.
- כופח שהסיקוהו:
  - בקש ובגבבא - הרי זה ככיריים;
  - בגפת ובעצים - הרי הוא כתנור.

גמרא

תנור שהסיקוהו סבר **רב יוסף** למימר: תוכו - תוכו ממש, על גביו - על גביו ממש; אבל לסמוך - שפיר דמי.

איתיביה אבבי: כופח שהסיקוהו בקש ובגבבא - הרי הוא ככיריים, בגפת ובעצים - הרי הוא כתנור, ואסור. הא ככירה - שרי. במאי עסקינן? אילימא על גביו; ובמאי? אילימא כשאינו גרוף וקטום; אלא כירה כי אינה גרופה וקטומה, על גביו מי שרי?! אלא לאו לסמוך, **וקתני:** הרי הוא כתנור, ואסיר!

תירוץ: **אמר רב אדא בר אהבה:** הכא בכופח גרוף וקטום, ותנור גרופה וקטומה עסקינן; הרי הוא כתנור, דאף על גב דגרוף וקטום, על גביו אסור. דאי ככירה, כי גרופה וקטומה שפיר דמי.

תניא כוותיה דאבבי:

תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא - אין סומכין לו.

- ואין צריך לומר על גביו,
- ואין צריך לומר לתוכו,
- ואין צריך לומר בגפת ובעצים.

כופח שהסיקוהו:

- בקש ובגבבא - סומכין לו, ואין נותנין על גביו.
- בגפת ובעצים - אין סומכין לו.

שאלה ותשובה: **אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי:** האי כופח היכי דמי? אי ככירה דמי - אפילו בגפת ובעצים נמי; אי כתנור דמי - אפילו בקש ובגבבא נמי לא!

- **אמר ליה:** נפיש הבליה מדכירה, וזוטר הבליה מדתנור.

שאלה ותשובה: היכי דמי כופח, היכי דמי כירה? **אמר רבי יוסי בר חנינא:**

- כופח - מקום שפיתת קדרה אחת,
- כירה - מקום שפיתת שתי קדרות.

אמר אבבי, ואיתימא רבי ירמיה: אף אנן נמי תנינא:

- כירה שנחלקה לאורכה - טהורה, לרחבה - טמאה.
- כופח, בין לאורכו בין לרוחבו - טהור.

משנה

- אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל^ו;
- א. ולא יפקיענה^ו בסודרין.
- ב. **ורבי יוסי** מתיר.

ולא יטמיננה בחול, ובאבק דרכים, בשביל שתצלה.

מעשה שעשו אנשי טבריא, והביאו סילון^ו של צונן לתוך אמה של חמין. אמרו להם חכמים:

^ו שתתגלגל - שמיילת קצת, וזהו ראייה להמגלגל. ולא יפקיענה - לא ישננה על סודר שהואם חמה כפי שמיילת. סילון - זינור. קוליים האיספנין - דג שנשדו כן. בטלה - נאסרה.

אמר רבא: האי מאן דעבר אדרבנן - שרי למיקרי ליה עבריינא. כמאן? **מ ע"ב** כי האי תנא.
המשך הברייתא: אמבטיאות של כרכים - מטייל בהן ואינו חושש.
 • **אמר רבא:** דוקא כרכין, אבל דכפרים - לא. מאי טעמא? כיון דזוטרין, נפיש הבלייהו.

תנו רבנן: מתחמם אדם כנגד המדורה, ויוצא ומשתטף בצונן. ובלבד שלא ישתטף בצונן, ויתחמם כנגד המדורה, מפני שמפשיט מים שעליו.

תנו רבנן: מיחם אדם אלונטיט^ו ומניחה על בני מעים בשבת. ובלבד שלא יביא קומקומוס של מים חמין ויניחנה על בני מעים בשבת. ודבר זה אפילו בחול אסור, מפני הסכנה.

תנו רבנן:
 א. מביא אדם קיתון מים ומניחו כנגד המדורה, לא בשביל שיחמו, אלא בשביל שתפיג צינתו.
 ב. **רבי יהודה אומר:** מביאה אשה פך של שמן ומניחתו כנגד המדורה, לא בשביל שיבשל אלא בשביל שיפשר.
 ג. **רבן שמעון בן גמליאל אומר:** אשה סכה ידה שמן ומחממתה כנגד המדורה, וסכה לבנה קטן, ואינה חוששת.

איבעיא להו: שמן מה הוא לתנא קמא?
רבה ורב יוסף דאמרי תרויהו להתירא. **רב נחמן בר יצחק אמר** לאיסורא:
 א. **רבה ורב יוסף דאמרי תרויהו** להתירא: שמן אף על פי שהיד סולדת בו - מותר:

(א) **קסבר תנא קמא:** שמן אין בו משום בשול.
 (ב) ואתא **רבי יהודה למימר:** שמן יש בו משום בשול, והפשוט לא זה הוא בשולו.
 (ג) ואתא **רבן שמעון בן גמליאל למימר:** שמן - יש בו משום בשול, והפשוט זהו בשולו.
 ב. **רב נחמן בר יצחק אמר** לאיסורא: שמן אף על פי שאין היד סולדת בו - אסור:

(א) **קסבר:** שמן יש בו משום בשול, והפשוט זהו בשולו.
 (ב) ואתא **רבי יהודה למימר:** הפשוט לא זהו בשולו.
 (ג) ואתא **רבן שמעון בן גמליאל למימר:** שמן יש בו משום בשול, והפשוט זהו בשולו.
רבן שמעון בן גמליאל היינו תנא קמא! איכא בינייהו כלאחר יד.

אמר רב יהודה אמר שמואל: אחד שמן ואחד מים, יד סולדת בו - אסור, אין יד סולדת בו - מותר.
 והיכי דמי יד סולדת בו? **אמר רבא:** כל שכריסו של תינוק נכוית.

אמר רבי יצחק בר אבדימי: פעם אחת נכנסתי אחר **רבי** לבית המרחץ^ו, ובקשתי להניח לו פך של שמן באמבטי^ו. **ואמר לי:** טול בכלי שני ותן. שמע מינה תלת:

(א) **שמע מינה:** שמן - יש בו משום בשול.
 (ב) **ושמע מינה:** כלי שני אינו מבשל.
 (ג) **ושמע מינה:** הפשוט זהו בשולו.

קושיא: היכי עביד הכי? **והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:** בכל מקום מותר להרהר - חוץ מבית המרחץ ובית הכסא!
תירוצא פשרי ודחיינו: וכי תימא בלשון חול אמר ליה, **והאמר אביי:** דברים של חול - מותר לאומרן בלשון קודש, של קודש - אסור לאומרן בלשון חול!
תירוצא: אפרושי מאיסורא שאני.

ראה מעובדא: **תדע, דאמר רב יהודה אמר שמואל:** מעשה בתלמידו של **רבי מאיר** שנכנס אחריו לבית המרחץ, ובקש להדיח קרקע, **ואמר לו:** אין מדיחין. לסוך לו קרקע, **אמר לו:** אין סכין.

אלמא אפרושי מאיסורא שאני, הכא נמי לאפרושי מאיסורא שאני.
 ד) **אמר רבינא:** **שמע מינה:** המבשל בחמי טבריא בשבת - חייב. דהא מעשה **דרבי** לאחר גזירה הוה, **ואמר ליה:** טול בכלי שני ותן.
קושיא ותירוצא: איני? **והאמר רב חסדא:** המבשל בחמי טבריא בשבת - פטור!
 • מאי חייב נמי דקאמר? מכת מרדות.

אמר רב חסדא: מחלוקת בכלי, אבל בקרקע - דברי הכל מותר.
קושיא ותירוצא: והא מעשה דאנשי טבריא בקרקע הוה, ואסרי להו רבנן!
 • אלא, אי איתמר **הכי איתמר:** מחלוקת - בקרקע, אבל בכלי - דברי הכל אסור.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: הלכה כרבי יהודה.
שאלה: **אמר ליה רב יוסף:** בפירוש שמיע לך, או מכללא שמיע לך?
שאלה ותשובה: מאי כללא?

• **דאמר רב תנחום אמר רבי יוחנן אמר רבי ינאי אמר רבי:** כל מקום שאתה מוצא שנים חלוקין, ואחד מכריע - הלכה כדברי המכריע; חוץ מקולי מטלניות^ו, שאף על פי ש**רבי אליעזר** מחמיר, ו**רבי יהושע** מיקל, ו**רבי עקיבא** מכריע - אין הלכה כדברי המכריע.
 חדא: **דרבי עקיבא** תלמיד הוא. ועוד: הא **מ ע"א** הדר ביה **רבי עקיבא** לגביה **דרבי יהושע**.
שאלה ותשובה: ואי מכללא מאי?
 • דילמא, הני מילי - במתניתין, אבל בברייתא - לא.
תשובה: **אמר ליה:** אנא בפירוש שמיע לי.

אתמר: חמין שהוחמו מערב שבת:
 א. **רב אמר:** למחר רוחץ בהן כל גופו, אבר אבר.
 ב. **ושמואל אמר:** לא התירו לרוחץ אלא פניו ידיו ורגליו.
מיתבי: חמין שהוחמו מערב שבת - למחר רוחץ בהן פניו ידיו ורגליו, אבל לא כל גופו. תיובתא **דרב!**
 • **אמר לך רב:** לא כל גופו - בבת אחת, אלא אבר אבר.
קושיא ותירוצא: והא פניו ידיו ורגליו קתני! כעין פניו ידיו ורגליו.

תא שמע: לא התירו לרוחץ בחמין שהוחמו מערב שבת, אלא פניו ידיו ורגליו!
 • **הכא נמי:** כעין פניו ידיו ורגליו.

תניא כוותיה דשמואל: חמין שהוחמו מערב שבת - למחר רוחץ בהן פניו ידיו ורגליו, אבל לא כל גופו אבר אבר. ואין צריך לומר חמין שהוחמו ביום טוב.
רבה מתני לה להא שמעתא **דרב** בהאי לישנא: חמין שהוחמו מערב שבת - למחר, **אמר רב:** רוחץ בהן כל גופו, ומשייר אבר אחד.
איתביה כל הני תיובתא. תיובתא!

אמר ליה רב יוסף לאביי: **רבה** מי קא עביד כשמעתיה **דרב**? **אמר ליה:** לא ידענא.
 מאי תיבעי ליה? פשיטא דלא עביד, דהא איתותב! לא שמיעא ליה.
קושיא ותירוצא: ואי לא שמיעא ליה - ודאי עביד, **דאמר אביי:** כל מילי **דמר** עביד **כרב**, בר מהני תלת דעביד **כשמואל:** מטילין מבגד לבגד, ומדליקין מנר לנר, **והלכה כרבי שמעון** בגרירה.
 • כחומרי **דרב** - עביד, כקולי **דרב** - לא עביד.

תנו רבנן:
 • מרחץ שפקקו נקביו מערב שבת - למוצאי שבת רוחץ בו מיד.
 • פקקו נקביו מערב יום טוב - למחר נכנס ומזיע, ויוצא ומשתטף בבית החיצון.

אמר רבי יהודה: מעשה במרחץ של בני ברק, שפקקו נקביו מערב יום טוב. למחר נכנס **רבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא**, והזיעו בו ויצאו ונשתטפו בבית החיצון; אלא שחמין שלו מחופין בנסרים.
 כשבא הדבר לפני חכמים, **אמרו:** אף על פי שאין חמין שלו מחופין בנסרין. ומשרבו עוברי עבירה, התחילו לאסור. אמבטיאות של כרכין - מטייל בהן ואינו חושש.

מאי עוברי עבירה? **דאמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום רב קפרא:** בתחילה היו רוחצין בחמין שהוחמו מערב שבת.
 • התחילו הבלנים להחם בשבת ואומרים: מערב שבת הוחמו - אסרו את החמין, והתירו את הזיעה.
 • ועדיין היו רוחצין בחמין, ואומרים: מזיעין אנחנו - אסרו להן את הזיעה, והתירו חמי טבריה.
 • ועדיין היו רוחצין בחמי האור, ואומרים: בחמי טבריה רחצנו - אסרו להן חמי טבריה, והתירו להן את הצונן.
 • ראו שאין הדבר עומד להן - התירו להן חמי טבריה, וזיעה במקומה עומדת.

מקולי מטלניות - חמיכות בגד הקלות צעיניו, לענין קבלת טומאה (עיין לעיל כ"ט). **מפשיט** - מנמס, עושה את המים לפושרים. **אלונטיט** - מנגת. **נכנסתי בשבת לבית המרחץ** של חמי טבריה, שלא נאסר. **אמבטי** - בריכה עשויה בקרקע, שהמים נכנסים לשם ונאספים.

- קושיא ותירוץ:** והלא מצרף! **רבי שמעון** היא, **דאמר**: דבר שאין מתכוין - מותר. **מתקיף לה אביי**: מידי 'מיחם שפינה ממנו מים' קתני? 'מיחם שפינהו' קתני!
- ב. אלא אמר אביי: הכי קאמר:**
- המיחם שפינהו ויש בו מים חמין - לא יתן לתוכו מים מועטין בשביל שיחומו.
  - אבל נותן לתוכו מים מרובים כדי להפשירן.
  - ומיחם שפינה ממנו מים - לא יתן לתוכו מים כל עיקר, מפני שמצרף. **ורבי יהודה** היא, **דאמר**: דבר שאין מתכוין - אסור.
- **אמר רב**: לא שנו אלא להפשיר, אבל לצרף - אסור.
- **ושמואל אמר**: אפילו לצרף נמי מותר.
- לצרף לכתחילה מי שרי?!
- אלא אי איתמר, **הכי איתמר**:
- א. אמר רב**: לא שנו אלא שיעור להפשיר, אבל שיעור לצרף - אסור.
- ב. ושמואל אמר**: אפילו שיעור לצרף **מב ע"א** מותר.
- קושיא ותירוץ:** למימרא **דשמואל כרבי שמעון** סבירא ליה?! **והאמר שמואל**: מכבין גחלת של מתכת ברשות הרבים, בשביל שלא יזוקו בה רבים; אבל לא גחלת של עץ. ואי סלקא דעתך סבר לה **כרבי שמעון**, אפילו של עץ נמי!
- בדבר שאין מתכוין - סבר לה **כרבי שמעון**.
  - במלאכה שאינה צריכה לגופה - סבר לה **כרבי יהודה**.
- אמר רבינא**: הלכך קוץ ברשות הרבים - מוליכו פחות פחות מארבע אמות; ובכרמלית אפילו טובא.

אבל נותן כו'.

תנו רבנן:

- א.** נותן אדם חמין לתוך הצונן, ולא הצונן לתוך החמין, **דברי בית שמאי**.
- ב. ובית הלל אומרים**: בין חמין לתוך הצונן, ובין צונן לתוך החמין - מותר. במה דברים אמורים? בכוס, אבל באמבטי - חמין לתוך הצונן, ולא צונן לתוך החמין.
- **ורבי שמעון בן מנסיא** אסור.
- אמר רב נחמן: הלכה כרבי שמעון בן מנסיא.**
- סבר רב יוסף למימר**: ספל^ו הרי הוא כאמבטי.
- אמר ליה אביי: תני רבי חייא**: ספל אינו כאמבטי.
- קושיא ותירוץ:** ולמאי דסליק אדעתא מעיקרא דספל הרי הוא כאמבטי, **ואמר רב נחמן: הלכה כרבי שמעון בן מנסיא**, אלא בשבת רחיצה בחמין ליכא?!
- מי סברת **רבי שמעון** אסיפא קאי?! ארישא קאי: **ובית הלל** מתירין בין חמין לתוך צונן, ובין צונן לתוך החמין. **ורבי שמעון בן מנסיא** אסור צונן לתוך חמין.
- קושיא ותירוץ:** לימא **רבי שמעון בן מנסיא דאמר כבית שמאי**?! **הכי קאמר**: לא נחלקו **בית שמאי** **ובית הלל** בדבר זה.

- אמר רב הונא בריה דרב יהושע**: חזינא ליה **לרבא** דלא קפיד אמנא; **מדתני רבי חייא**: נותן אדם קיתון של מים לתוך ספל של מים; בין חמין לתוך צונן, ובין צונן לתוך חמין.
- קושיא ותירוץ:** **אמר ליה רב הונא לרבא** אשי: דילמא שאני התם דמיפסק כלי?!
- **אמר ליה**: מערה **איתמר**: מערה אדם קיתון של מים לתוך ספל של מים; בין חמין לתוך צונן, בין צונן לתוך חמין.

משנה

- א.** האילפס^ו והקדרה שהעביר מרותחין - לא יתן לתוכן תבלין, **מב ע"ב** אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחווי^ו.
- ב. רבי יהודה אומר**: לכל הוא נותן, חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר.

- אמר רבי זירא**: אנא חזיתיה **לרבי אבהו** דשט באמבטי, ולא ידענא אי עקר^ו אי לא עקר.
- קושיא ותירוץ**: פשיטא דלא עקר, **דתניא**: לא ישוט אדם בבריכה מלאה מים, ואפילו עומדת בחצר!
- לא קשיא, הא - **מא ע"א** דלית ליה גידודי^ו, הא - דאית ליה גידודי.
- ואמר רבי זירא**: אנא חזיתיה **לרבי אבהו** שהניח ידיו כנגד פניו של מטה, ולא ידענא אי נגע אי לא נגע.
- קושיא ותירוץ**: פשיטא דלא נגע! **דתניא**: **רבי אליעזר אומר**: כל האוחז באמה ומשתין, כאילו מביא מבול לעולם!
- **אמר אביי**: עשאוה כבולשת^ו. **דתנן**: בולשת שנכנסה לעיר:
    - בשעת שלום, חביות פתוחות - אסורות, סתומות - מותרות.
    - בשעת מלחמה - אלו ואלו מותרות, לפי שאין פנאי לנסך.
  - אלמא: כיון דבעיתי - לא מנסכי, הכא נמי כיון דבעית - לא אתי ההרורי. והכא מאי ביעתותא? ביעתותא דנהרא.
- קושיא ותירוץ**: איני?! **והאמר רבי אבהו אמר רב הונא אמר רב**: כל המניח ידיו כנגד פניו של מטה, כאילו כופר בבריתו של אברהם אבינו!
- לא קשיא, הא - כי נחית, הא - כי סליק.
- האית**: כי האי **דרבא** שחי^ו. **רבי זירא** זקיף. **רבנן דבי רב אשי**: כי קא נחתי - זקפי, כי קא סלקי - שחי.

- רבי זירא** הוה קא משתמיט **מדרב יהודה**, דבעי למיסק לארעא דישראל. **דאמר רב יהודה**: כל העולה מבבל לארץ ישראל עובר בעשה, שנאמר: "בבלה יובאו ושמה יהיו".
- אמר**: איזיל ואשמע מיניה מילתא, ואיתי ואיסק. אזל אשכחיה דקאי בי באני, וקאמר ליה לשמעיה: הביאו לי נתר^ו, הביאו לי מסרק. פתחו פומייכו ואפיקו הבלא^ו, ואשתו ממאי דבי באני^ו.
- אמר**: אילמלא (לא) באתי אלא לשמוע דבר זה - דיי.
- שאלה**: בשלמא הביאו נתר, הביאו מסרק^ו, קמשמע לן: דברים של חול - מותר לאומרם בלשון קדש. 'פתחו פומייכו ואפיקו הבלא', נמי **כדשמואל**; **דאמר שמואל**: הבלא מפיק הבלא^ו. אלא אשתו מיא דבי באני, מאי מעליותא?
- תשובה: דתניא**:
- (א) אכל ולא שתה - אכילתו דם; וזהו תחילת חולי מעיים.
  - (ב) אכל ולא הלך ארבע אמות - אכילתו מרקבת; וזהו תחילת ריח רע.
  - (ג) הנצרך לנקביו ואכל - דומה לתנור שהסיקוהו על גבי אפרו; וזהו תחילת ריח זוהמא.
  - (ד) רחץ בחמין ולא שתה מהן - דומה לתנור שהסיקוהו מבחוץ, ולא הסיקוהו מבפנים.
  - (ה) רחץ בחמין ולא נשתטף בצונן - דומה לברזל שהכניסוהו לאור, ולא הכניסוהו לצונן.
  - (ו) רחץ ולא סך - דומה למים על גבי חבית.

משנה

- מוליאיר הגרוף - שותין הימנו בשבת.
- אנטיכי, אף על פי שגרופה - אין שותין הימנה.

גמרא

- היכי דמי מוליאיר הגרוף? **תנא**: מים מבפנים וגחלים מבחוץ^ו. אנטיכי:
- א. רבה אמר**: בי כירי^ו.
- ב. רב נחמן בר יצחק אמר**: בי דודי^ו.
- **מאן דאמר**: בי דודי - כל שכן בי כירי.
  - **ומאן דאמר**: בי כירי, אבל בי דודי - לא.
- תניא כוותיה דרב נחמן**: אנטיכי, אף על פי שגרופה וקטומה - אין שותין הימנה, מפני שנחוששת^ו מחמתמה.

משנה

- המיחם שפינהו - לא יתן לתוכו צונן בשביל שיחמו;
- אבל נותן הוא לתוכו, או לתוך הכוס כדי להפשירן.

גמרא

מאי קאמר?

- א. אמר רב אדא בר מתנא: הכי קאמר**:
- המיחם שפינה ממנו מים חמין - לא יתן לתוכו מים מועטים כדי שיחמו.
  - אבל נותן לתוכו מים מרובים - כדי להפשירן. **מא ע"ב**

עקר רגליו מן הקרקע. **גידודי** - שפת גבוהה כמו לנהר. **בולשת** - חיילי גויס. **שחי** - הסוכף. **נתר** - מין אדמה לצנה לחפוף צה את הראש. **פתחו פומייכו** - ויכנס העל בית המרחץ לתוך הגוף, ויזיל העל של זעפה. **ואשתו** - שמו מים מבית המרחץ, כלומר שמו חמים ואפי' לא הוחמו אלא לרמייה. **הבלא** דמרחץ הנכנס דרך הפה, **מפיק הבלא** דזעפה. **מים מבפנים** - בקיבולו הגדול, **וגחלים מבחוץ** - בקיבולו הקטן המחובר לדופנו מבחוץ. **ושותים ממנו בשבת**, לפי שאינו מוסף העל אלא משמר את החום. **בי כירי** - אכל חלל הכירה שהגחלים נמוגים בו, יש בה חלל נוסף שבו נמוגים המים. **בי דודי** - יורה גדולה שיש לה שני שוליים, וגחלים נמוגים בין שניהם, והמים על השוליים העליונים. **נחושטה** - שוליים שלה. **אמבטי** העומד לרחיצה, וכלי ראשון הוא. **ספל** העומד לרחיצה, וכלי שני הוא. **אילפס** - מחבת גדולה. **תמחווי** - כעין קערה גדולה שמערה כל האילפס לתוכה, ומשם מערה לקערוט.

תא שמע: אחת ביצה שנולדה בשבת, ואחת ביצה שנולדה ביום טוב - אין מטלטלין, לא לכסות בה את הכלי, ולסמוך בה כרעי המטה; אבל כופה עליה כלי בשביל שלא תשבר!

- הכא נמי - בצריך למקומו.

תא שמע: פורסין מחצלות על גבי אבנים בשבת!

- באבנים מקורזלות, דחזיין לבית הכסא.

תא שמע: פורסין מחצלות על גבי לבנים בשבת!

- דאישתיור מבניא, דחזיין למיזגא עלייהו.

תא שמע: פורסין מחצלות על גבי כוורת דבורים בשבת: בחמה - מפני החמה, ובגשמים - מפני הגשמים; ובלבד שלא יתכוין לצוד!

- הכא במאי עסקינן? דאיכא דבש.

קושיא ושני תירוץ: אמר ליה רב עוקבא ממישן לרב אשי: תינח בימות החמה, **מג ע"ב** דאיכא דבש; בימות הגשמים דליכא דבש, מאי איכא למימר? (א) לא נצרכא אלא לאותן שתי חלות.

קושיא ותירוץ: והא מוקצות נינהו! דחשיב עלייהו.

קושיא ותירוץ: הא לא חשיב עלייהו מאי? אסור? אי הכי, הא דתני: 'ובלבד שלא יתכוין לצוד'; לפלוג ולתני בדידה: במה דברים אמורים? כחשיב עליהן, אבל לא חשיב עליהן - אסור!

- הא קמשמע לן: אף על פי שחשיב עליהן, ובלבד שלא יתכוין לצוד.

קושיא ותירוץ: מני? אי רבי שמעון - לית ליה מוקצה, אי רבי יהודה - כי לא מתכוין מאי הוי? הא דבר שאין מתכוין אסור!

לעולם רבי יהודה. מאי ובלבד שלא יתכוין לצוד? שלא יעשנה כמצודה; דלישבוק להו רווחא, כי היכי דלא ליתצדו ממילא.

(ב) **רב אשי אמר:** מי קתני בימות החמה ובימות הגשמים? בחמה מפני החמה, ובגשמים מפני הגשמים קתני. ביומי ניסן וביומי תשרי, דאיכא חמה (ואיכא צינה) ואיכא גשמים, ואיכא דבש.

ראיה לשיטת ר' יצחק: אמר להו רב ששת: פוקו ואמרו ליה לרבי יצחק: כבר תרגמא רב הונא לשמעתיך בבבל. דאמר רב הונא: עושיין מחיצה למת בשביל חי, ואין עושיין מחיצה למת בשביל מת.

מאי היא? דאמר רב שמואל בר יהודה, וכן תנא שילא מרי: מת המוטל בחמה, באים שני בני אדם ויושבין בצדו. הם להם מלמטה - זה מביא מטה ויושב עליה, וזה מביא מטה ויושב עליה. הם להם מלמעלה - מביאים מחצלת ופורסין עליהן. זה זוקף מטתו ונשמט והולך לו, וזה זוקף מטתו ונשמט והולך לו; ונמצאת מחיצה עשויה מאליה.

איתמר: מת המוטל בחמה:

א. **רב יהודה אמר שמואל:** הופכו ממטה למטה.

ב. **רב חנינא בר שלמיא משמיה דרב אמר:** מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו.

היכא דאיכא ככר או תינוק - כולי עלמא לא פליגי דשרי, כי פליגי - דלית ליה:

- **מר סבר:** טלטול מן הצד - שמייה טלטול.
- **ומר סבר:** לא שמייה טלטול.

לימא כתנאי:

א. אין מצילין את המת מפני הדליקה.

ב. **אמר רבי יהודה בן לקיש:** שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה.

היכי דמי? אי דאיכא ככר או תינוק, מאי טעמא דתנא קמא? אי דליכא, מאי טעמא דרבי יהודה בן לקיש? אלא לאו בטלטול מן הצד פליגי:

- **דמר סבר:** טלטול מן הצד - שמייה טלטול.
- **ומר סבר:** לא שמייה טלטול.

דחיב: לא, דכולי עלמא טלטול מן הצד - שמייה טלטול. והיינו טעמא דרבי יהודה בן לקיש: דמתוך שאדם בהול על מתו, **מד ע"א** אי לא שרית ליה - אתי לכבויה.

הלכה: אמר רבי יהודה בן שילא אמר רב אסי אמר רבי יוחנן: הלכה כרבי יהודה בן לקיש במת.

גמרא

איבעיא להו: רבי יהודה ארישא קאי, ולקולא; או דילמא אסיפא קאי, ולחומרא?

תא שמע: דתניא: רבי יהודה אומר: לכל אילפסין הוא נותן, לכל הקדירות רותחות הוא נותן, חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר.

א.

סבר רב יוסף למימר: מלח הרי הוא כתבלין - דבכלי ראשון בשלה, ובכלי שני לא בשלה.

א. **אמר ליה אביי:** תני רבי חייא: מלח אינה כתבלין, דבכלי שני נמי בשלה.

ב. **ופליגא דרב נחמן, דאמר רב נחמן:** צריכא מילחא בישולא כבשרא דתורא.

ב.

ואיכא דאמרי: סבר רב יוסף למימר: מלח הרי הוא כתבלין - דבכלי ראשון בשלה, בכלי שני לא בשלה.

אמר ליה אביי: תני רבי חייא: מלח אינה כתבלין, דבכלי ראשון נמי לא בשלה.

והיינו דאמר רב נחמן: צריכא מילחא בישולא כבישרא דתורא.

משנה

- אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן.
- ואם נתנוה מבעוד יום - מותר.
- ואין נאותין ממנו, לפי שאינו מן המוכן.

גמרא

א.

אמר רב חסדא: אף על פי שאמרו: אין נותנין כלי תחת תרנגולת לקבל ביצתה; אבל כופה עליה כלי שלא תשבר.

א. **אמר רבה:** מאי טעמיה דרב חסדא? **קסבר:** תרנגולת עשויה להטיל ביצתה באשפה, ואינה עשויה להטיל ביצתה במקום מדרון. והצלה מצויה - התירו, והצלה שאינה מצויה - לא התירו.

איתיביה אביי: והצלה שאינה מצויה לא התירו! **והתניא:** נשברה לו חבית של טבל בראש גגו, מביא כלי ומניח תחתיה!

- בגולפי' חדתי, דשכיחי דפקעי.

איתיביה: נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות! ניצוצות נמי שכיחי. **מג ע"א**

איתיביה: כופין קערה על הנר שלא יאחז בקורה!

- בבתי גחניי', דשכיח בהו דליקה.

קושיא ותירוץ: וכן קורה שנשברה, סומכין אותה בספסל ובארוכות המטה!

- בכשורי חדתי, דעבידי דפקעי.

קושיא ותירוץ: נותנין כלי תחת הדלף בשבת! בבתי חדתי דשכיחי דדלפי.

ב. **רב יוסף אמר:** היינו טעמא דרב חסדא: משום דקא מבטל כלי מהיכנו.

איתיביה אביי: חבית של טבל שנשברה, מביא כלי אחר ומניח תחתיה!

- **אמר ליה:** טבל מוכן הוא אצל שבת, שאם עבר ותקנו - מתוקן.

קושיא ותירוץ: נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות!

- **אמר רב הונא בריה דרב יהושע:** ניצוצות אין בהן ממש.

קושיא ותירוץ: וכן קורה שנשברה, סומכין אותה בספסל או בארוכות המטה!

- דרפי, דאי בעי שקיל ליה.

קושיא ותירוץ: נותנין כלי תחת הדלף בשבת! בדלף הראוי.

קושיא ותירוץ: כופין את הסל לפני האפרוחין שיעלו וירדו!

- **קסבר:** מותר טלטלו.

קושיא ותירוץ: אסור טלטלו! בעודן עליו.

קושיא ותירוץ: והתניא: אף על פי שאין עודן עליו - אסור!

• **אמר רבי אבהו:** בעודן עליו כל בין השמשות, מיגו דאיתקצאי לבין השמשות - איתקצאי לכולי יומא.

ב.

אמר רבי יצחק: כשם שאין נותנין כלי תחת תרנגולת לקבל ביצתה - כך אין כופין עליה כלי בשביל שלא תשבר.

קסבר: אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת.

מיתבי כל הני תיובתא, ו**שני:** בצריך למקומו.

גולפי' - חזיות, גחניי' - ננויס. מקורזלות - ראשן מד ורואיות לקיטו. למיזגא - להישען ולהסב עליהן. שתי חלות דבש, שמשאלין נמשך המורף למאכל הדבורים.

אין ניאותין הימנו, לפי שאינו מן המוכן.

תנו רבנן:

א. מותר השמן שבנר ושבקערה - אסור.

ב. ורבי שמעון מתיר.

משנה

א. מטלטלין נר חדש, אבל לא ישן.

ב. רבי שמעון אומר: כל הנרות מטלטלין, חוץ מן הנר הדולק

בשבת.

גמרא

תנו רבנן:

א. מטלטלין נר חדש, אבל לא ישן, דברי רבי יהודה.

ב. רבי מאיר אומר: כל הנרות מטלטלין, חוץ מן הנר שהדליקו בו בשבת.

ג. רבי שמעון אומר: חוץ מן הנר הדולק בשבת; כבתה - מותר לטלטלה.

אבל כוס וקערה ועששית^ו - לא יזיזם ממקומם.

ד. ורבי (אליעזר) [אלעזר] ברבי שמעון אומר: מסתפק מן הנר הכבה, ומן

השמן המטפטף, ואפילו בשעה שהנר דולק.

אמר אביי: רבי (אליעזר) [אלעזר] ברבי שמעון סבר לה כאבוה בחדא, ופליג

עליה בחדא:

▪ סבר לה כאבוה בחדא, דלית ליה מוקצה.

▪ ופליג עליה בחדא, דאילו אבוה סבר: כבה - אין, לא כבה - לא, ואיהו

סבר: אף על גב דלא כבה.

שאלה ותשובת: אבל כוס וקערה ועששית - לא יזיזם ממקומם. מאי שנא הני?

• אמר עולא: סיפא אתאן לרבי יהודה.

מתקיף לה מר זוטרא: אי הכי מאי 'אבל'?

• אלא אמר מר זוטרא: לעולם רבי שמעון, וכי קשרי רבי שמעון - בנר

זוטא דדעתיה עלויה, אבל הני דנפשי - לא.

והתניא: מותר השמן שבנר ושבקערה - אסור. ורבי שמעון מתיר.

• התם - קערה דומיא דנר, הכא - קערה דומיא דכוס.

אמר רבי זירא: פמוט שהדליקו בו בשבת, לדברי המתיר - אסור, לדברי

האוסר - מותר.

קושיא ותירוץ: למימרא דרבי יהודה מוקצה מחמת מיאוס - אית ליה, מוקצה

מחמת איסור - לית ליה!! והתניא: רבי יהודה אומר: כל הנרות של מתכת

מטלטלין, חוץ מן הנר שהדליקו בו בשבת!

• אלא, אי איתמר - הכי איתמר: אמר רבי זירא: פמוט שהדליקו עליו

בשבת - דברי הכל אסור; לא הדליקו עליו - דברי הכל מותר.

אמר רב יהודה אמר רב: מטה שיחדה למעות - אסור לטלטלה.

מיתביה רב נחמן בר יצחק: מטלטלין נר חדש, אבל לא ישן. **מד ע"ב**

עששית - כוס גדול של זכוכית.